

JUNI 2016 / JUNI 2018

# BERETNING FOR JORDEMODERFORENINGEN

## DEBATTEN ER ÅBEN

Beretningen er hovedbestyrelsens beskrivelse af aktiviteter og resultater af Jordemoderforeningens virke fra juni 2016 til juni 2018. Beretningen lægger op til debatten på foreningens kongres, der finder sted den 5. november 2018 (se bagsiden). Forslag til kongressen skal være foreningens sekretariat i hænde senest den 20. september ved normal arbejdstids ophør.



• Jordemoderforeningen er et kollektiv. Et kollektiv, der består af studerende og autoriserede jordemødre, som alle er forskellige og har forskellig tilgang til jordemoderlivet, såvel som placering på og udenfor arbejdsmarkedet. Ikke desto mindre har alle valgt at stå sammen om at udvikle professionen og varetage både individuelle og kollektive interesser i regi af Jordemoderforeningen.

Så selv om vi er forskellige, så er vi dog fælles og samlet om det formål, som er Jordemoderforeningens: "... fagligt og kollegialt at varetage jordemødres og jordemoderstuderendes interesser i sager og forhold, der er af betydning for den enkelte og for hele standen".

Dette er hovedbestyrelsens beretning, der sætter perioden fra sidste kongres i perspektiv.

En beretning er en status over en given periode. Hvordan er det gået? Hvad har vi haft succes med? Og hvad er gået mindre godt? Formålet med beretningen er dobbeltsidet. Det er med beretningen muligt for samtlige medlemmer at orientere sig i de tiltag, der har været; at deltage i debatten frem mod og på kongressen. Men målet med en beretning er også at lære af historien. Hvad skal vi gøre mere af, for at få flere succesfulde oplevelser og større målopfyldelse? Og hvad skal vi gøre mindre af?

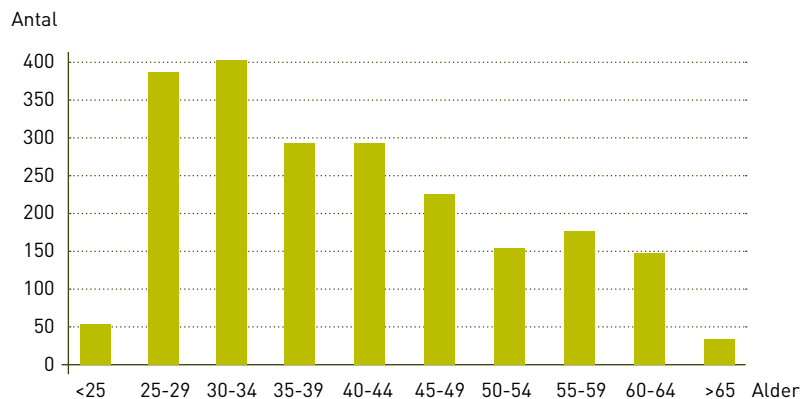
### Mange jordemødre – men stadig mangel

Denne kongresperiode har været kendetegnet ved to ting. Dels at en del af de tidligere opnåede succeser skulle implementeres og udfoldes; og dels at det nu for alle er tydeligt, at man ikke skal tro, at tidligere sejre er vundet for altid. Især det sidste så vi tydeligt under OK18. Selvfølgelig kæmper alle for at skabe forbedringer, men det er mere og mere tydeligt, at vi må stå sammen for at undgå forringelser.

Jordemoderforeningens hovedbestyrelse styrer efter det strateginotat, som kongressen vedtager. Det er heri, man finder Jordemoderforeningens



## ALDERSFORDELING BLANDT AKTIVE MEDLEMMER\*



\* Tabellen omfatter alle aktive medlemmer af Jordemoderforeningen bortset fra studerende på grunduddannelsen.

politik og prioriteringer. I en del år har det været et centralt mål at skaffe job til de mange flere jordemødre, som vi er blevet igennem de senere år. Siden 2009 har vi hvert år uddannet ca. 100 flere, end der er gået på pension. Det har været nødvendigt med fokus på jordemødre i det brede kompetencefelt, men det har også været en strategi, som, udover at give smør på brødet for arbejdsløse jordemødre, har åbnet op for, at jordemødre kan bruge deres uddannelse på mange måder. Det giver et bedre arbejdsliv, at man kan bruge jordemoderuddannelsen til mange typer job; at man i en periode kan arbejde uden nattevagter i en lægepraksis eller i en kommune. Samtidig har vi også oplevet en stigende efterspørgsel siden 2013 på jordemødre til selve fødegangsarbejdet. Det skyldes det stigende fødselstal, og det skyldes, at vi ved finanslovsforhandlingerne i både 2014 og 2015 fik afsat særskilte midler til fødeafdelingerne.

Hvor man kunne frygte, at vi her i 2018 ville stå med stor arbejdsløshed blandt jordemødre på grund af meroptaget på uddannelserne og på grund af, at vi uddanner så mange flere, end der går på pension, har vi faktisk en situation, hvor man i Region Sjælland og især i Region Hovedstaden mangler arbejdskraft. Det giver muligheder for den enkelte jordemoder, men naturligvis udfordringer for de berørte afdelinger. Jordemoderforeningen gør kontinuerligt opmærksom på, at løsningen på den udfordring, som de berørte afdelinger står i, består i at gøre ansættelsen mere attraktiv.

I øjeblikket forringes servicen for de gravide, og afdelinger må ty til store udskrivninger på vikarkontoen. Det handler om normering og om ansættelsesvilkår. Når vi kan se, at jor-

demødre får en mindre andel af de decentrale lønmidler end andre faggrupper, så er det fordi, man lokalt ikke benytter lønelementet optimalt.

Hvis man i dagligdagen desuden oplever, at man for ofte skal gå på kompromis med kvaliteten og samtidig kan få bedre løn- og ansættelsesvilkår andre steder, ja, så er det oplagt, at man overvejer, om ens arbejdskraft og kompetencer for en periode kan bruges andre steder.

### Hvad har fyldt i kongresperioden

De helt store og centrale punkter, som har haft kollektiv betydning for jordemødre i denne kongresperiode, har været forholdene på fødegangene med travlhed og belastet arbejdsmiljø, overenskomstforhandlingerne 2018, revision af svangreanbefalingerne, klinik- og fødestedsdiskussionen, højkonjunktur og jobmuligheder. Vi vil senere i beretningen gå i dybden med nogle af disse emner, men uanset, hvordan vi vender og drejer det, så gælder det, at det er tydeligt, at vi skal kæmpe hårdt mod forringelser; at det er vigtigt med alliancer, og at ikke alle vil det samme som os.

Til gengæld kan vi glæde os over en generel højkonjunktur, som giver den enkelte jordemoder flere muligheder. Vi kan også glæde os over, at i den situation har vi intensivt brugt årene fra 2009 og frem til at gøre opmærksom på jordemødres kompetencer, så det rent faktisk har været muligt for den enkelte at få job uden for selve fødegangen.

### Jordemødre i privat lægepraksis

Jordemoderforeningen styrer efter strategiotatet, der er ved- >>>

taget på kongressen. Her har det tidligere været muligt at nå målsætningerne om en overenskomst på det kommunale område, en kandidatoverbygning til jordemoderuddannelsen, et jordemoderprofessorat, åbning af jobmuligheder i svangre-, barsel- og scanningsområdet såvel som hos privatpraktiserende læger.

Vi har i dag langt flere jordemødre ansat i privat lægepraksis end for bare to år siden. Jordemoderforeningen har flere gange forsøgt at tegne overenskomst med PLA, der er arbejdsgiverorganisation for de privatpraktiserende læger. Hver gang med besked om, at vi stadig ikke er nok til, at de vil tegne en overenskomst. I lyset af, at der rent faktisk har været en stigning i antallet af ansatte i sektoren, valgte Jordemoderforeningen i 2017 at satse stort ved at få en stand på efterårets 'Lægedage' og udgive en pjec, der beskriver jordemødres arbejdsopgaver i lægepraksis. Standen blev betjent af både medarbejdere fra Jordemoderforeningen og nogle af de jordemødre, der er ansat i sektoren. Det blev en stor succes. Mange læger var meget lydhøre for jordemødres kompetencer, og efter en umiddelbar skepsis kunne mange af dem godt se, at de kunne bruge jordemødre i deres egen praksis. Siden har endnu flere fundet vej til sektoren, og det er besluttet, at Jordemoderforeningen også skal deltage med en stand i efteråret 2018.

### **Jordemødre i kommunerne**

På det kommunale område fik vi jo for nogle år siden en overenskomst. Det er i sig selv positivt, at kommunerne centralt ved KL anerkender, at der er behov for jordemødre i den kommunale opgavevaretagelse. Vi må imidlertid også konstatere, at det stadig går langsomt med at få jordemødre ansat i den kommunale sektor. Vi ser især muligheder i den borgerrettede forebyggelse, men også i de initiativer, som kommunerne tager i forhold til seksuel sundhed og i forhold til aktiviteter rettet mod familierne både før under og efter graviditet. Endelig kan vi se et potentiale i at bruge jordemødre til at få nedbragt det (unødvendige) graviditetsbetingede sygefravær blandt kommunens ansatte. Derfor er det også glædeligt, at vi efter et møde med den nye sundhedsborgmester i København nu kan se, at de ansætter den første jordemoder til at varetage netop denne indsats. Vi kender til andre initiativer på dette område, men forhåbentligt bliver Københavns kommunes initiativ et initiativ, der vil blive kopieret i andre kommuner. Et overset område i kommunerne er, at jordemødres lederegenskaber faktisk er efterspurgt. Således har vi set flere jordemoderledere, der er gået fra det regionale system til lederposter i for eksempel ældreplejen. Det er en spændende udvikling, hvis også jordemoderledere kan bruge deres lederkompetencer i forskellige sektorer. Fremover vil vi nok se endnu flere ledere, der går den vej, fordi Jordemoderforeningen ved OK18 fik tegnet en lederoverenskomst på det kommunale område.

### **Privatpraktiserende jordemødre**

Kongresperioden har også været kendetegnet ved, at flere prøver kræfter med at være selvstændige. Jordemoderforeningen har også i denne periode afholdt faglige dage for gruppen af privatpraktiserende jordemødre, hvor centrale emner er taget op. For eksempel markedsføring og den nye databeskyttelseslov. De privatpraktiserende jordemødre bliver understøttet af den aftale, Jordemoderforeningen tilbage i 2012 fik lavet med sygeforsikringen Danmark, der giver økonomisk støtte til gravide, der efterspørger jordemoderfaglige ydelser. Det styrker jordemødre på det private marked, at det netop er de jordemoderfaglige samtaler, der gives støtte til, når gravide efterspørger samtaler i forbindelse med scanning og øvrige tilbud i graviditeten, og de ny familier efterspørger hjælp til amnestarten.

### **Fusion: FTF og LO**

På arbejdsmarkedet i øvrigt har en af periodens vigtigste begivenheder været, at LO og FTF i foråret 2018 besluttede at slå sig sammen til en stor hovedorganisation. Det skete med stort flertal i LO, mens der var større modstand i FTF-grupperne. I skrivende stund (ultimo juni 2018) har Finansforbundet signaleret, at de ikke ønsker at gå med i den nye hovedorganisation, men i stedet vil søge optagelse hos Akademikerne. Flere andre organisationer overvejer ligeledes deres position, og selvom Jordemoderforeningen p.t. ikke har taget stilling til at skulle forlade den nye store hovedorganisation, så har det naturligvis betydning, om tætte samarbejdspartnere vælger at organisere sig anderledes end i dag. Derfor er det et spørgsmål, som vil komme til at fylde mere i fremtiden.

### **Ministerens fødepakke**

Jordemoderforeningen har i årevis arbejdet for at få gennemført en 'fødepakke'. Rationalet er, at hvis de gravide får nogle umistelige rettigheder, som er lovbundne og mere forpligtende end de nuværende svangreanbefalinger, så vil man også være nødt til at prioritere tilstrækkelige ressourcer til svangreomsorgen. Dermed vil hverken jordemødre eller gravide opleve, at man må gå på kompromis med fx konsultationer, fødselsforberedelse, en-til-en under fødslen eller amme-etablering. På nøjagtig samme måde som vi ser, at kræft- og hjertepakker giver rettigheder til borgerne og er fulgt op med ekstra ressourcer.

Ved årsskiftet 2017-2018 kom sundhedsminister Ellen Trane Nørby med en fødepakke. Der kom ikke ekstra midler med pakken, og det gav ikke de gravide umistelige rettigheder. Men det sendte et stærkt signal fra ministeren om, at regionerne skal leve op til anbefalingerne, anvende finanslovsmidlerne til formålet og i øvrigt sikre ordentlige forhold for gravide og ansatte. Konkret indeholdt pakken fire kapitler med fokus på 1) Skræddersyede forløb, der sikrer individuelle behov og en styrket indsats overfor sårbare gravide, 2) Gode fødesteder, der sikrer, at alle kan føde i gode og trygge omgivelser, 3) Et sundt



FOTO: XXXXXX XXXXXXXX



## BODIL BJØRG KORSGAARD

Formand Sjællandskredsen

arbejdsmiljø for jordemødre, 4) Bedre digital tilgængelighed ved hjælp af blandt andet en ny digital vandrejournal og telemedicin.

Pakken kom i erkendelse af, at ministeren var klar over, at jordemødre og andre ansatte på fødestederne løb hurtigere, end godt er. Med andre ord var det et signal til regionerne om at prioritere området. Det signal har Jordemoderforeningens regionskredse fulgt op på med kontinuerlige kontakter til de regionale politikere. Ministeren har også fulgt op ved, at de 50 millioner fra finanslovs-midlerne er blevet fremskrevet, så de også gælder efter de netop afsluttede økonomiforhandlinger mellem regionerne og regeringen. Vores naboland Sverige afsætter imidlertid 1 milliard kr. om året til at styrke svangreomsorgen. Det kunne godt inspirere.

### Videreuddannelse og forskning

Et andet vigtigt arbejde har været uddannelsesområdet. Videreuddannelse af jordemødre og styrkelse af jordemoderfaglig forskning har ekstrem stor betydning for, at vi også i fremtiden kan være med til at definere rammerne for det gode jordemoderarbejde og den gode svangreomsorg. Derfor er det også helt nødvendigt for fagets udvikling, at søgningen til kandidatuddannelsen i jordemodervidenskab bliver større. Hvis det ikke sker, risikerer vi en lukning, og så er vi ikke længere med i det selskab af sygeplejersker, fysio- og ergoterapeuter, der har deres egen kandidatoverbygning. Det vil de facto stille jordemødre ringere på fremtidens arbejdsmarked. Det er ikke det samme som, at alle jordemødre skal have en kandidatoverbygning, men vi skal have flere til at vælge den vej og også bruge kandidaternes kompetencer i kommuner og i regioner og selvfølgelig på alle landets fødesteder.

### MEDLEMSUDVIKLING 2016-2018

	Aktive	Passive	Barsel	Studerende m. autorisation	Studerende på grunduddannelse	I alt
November 2016	1.914	271	16	46	509	2.756
Maj 2017	1.945	253	15	45	481	2.739
November 2017	1.996	219	36	38	468	2.757
Januar 2018*	1.991	249	39	43	512	2.834
Juli 2018	2.137	241	25	28	446	2.877

\* Af tekniske grunde opgøres 2018 anderledes end 2016/17. Dette påvirker antallet af studerende med autorisation samt studerende på grunduddannelsen.

1. Hvad er det vigtigste, der er sket i Jordemoderforeningen i kongresperioden?
2. Hvad er det vigtigste, der er sket i din kreds?
3. Hvad ville du som HB-medlem gerne have rykket mere på i perioden?
4. Hvad ville du som HB-medlem gerne have, at foreningen fokuserer særligt på i den kommende periode?

1. Jeg synes, at resultatet af OK18 må nævnes, selvom vi i Jordemoderforeningen ikke stod alene. Vi stod skulder ved skulder med alle de andre, og det bar frugt. At Jordemoderforeningen var så tydeligt tilstede, synes jeg var en rigtig flot bedrift – foreningens størrelse taget i betragtning!
2. Hele kredsbestyrelsen er i perioden blevet udskiftet, så vi har arbejdet meget på at finde vores egen måde at arbejde på. Samtidig har vi prøvet at gøre os meget synlige over for medlemmerne. Det synes jeg, er lykkedes.
3. Jeg havde rigtig gerne set, at lokallønsandelen for jordemødrene i regionen var blevet løftet markant. Det har vist sig mere end svært at få de lokale lønforhandlinger til at give et lønløft.
4. Et fortsat fokus på jordemødres arbejdsvilkår er nødvendigt. Selvom det er positivt, at vi finder jordemødre i det brede kompetencefelt, så må det ikke ske som et fravalg af arbejdet med kerneopgaven. Jordemødre til hele livet. Hele liv til jordemødre. Det gælder stadig.

# FORENINGENS INTERNE LIV

## Flere veje ind i foreningen

I 2016 gennemførte Jordemoderforeningen en stor satsning med 'Ambassadør-uddannelsen', hvor 35 jordemødre på fem gange to kursusdage fik en lang række værktøjer til at kunne fremme deres egne projekter. Jordemødrene var udvalgt, fordi de hver især gik nye veje og i det daglige gjorde en forskel for deres kolleger. Der var således ikke fokus på at være ambassadører for foreningen, men derimod for faget og kollegerne. Imidlertid har vi i denne kongresperiode set, at flere også er gået ind i arbejdet i foreningen. På denne måde kommer uddannelsen endnu flere til gavn. Jordemoderforeningen besluttede nemlig ved kongressen i 2016, at der skulle åbnes for flere veje for medlemmerne til at få indflydelse i foreningen – både regionalt og centralt. Beslutningen om at åbne kredsbestyrelser og hovedbestyrelsen for flere medlemmer kom efter pres fra de privatpraktiserende jordemødre, der gerne så en repræsentation i kredsbestyrelserne for de medlemmer, der ikke havde en tillidsrepræsentant. Det er nu sket ved, at der i kredsene kan vælges to ekstra repræsentanter udover kredsformanden. Resten af bestyrelserne i kredsene udgøres af tillidsrepræsentanterne på de regionale arbejdspladser. Med de nye repræsentanter i kredsbestyrelserne er der således lagt op til, at kredsenes arbejde i mindre grad skal koncentrere sig om tillidsrepræsentanterne opgaver og om forberedelse af hovedbestyrelsesmøder. Kredsbestyrelserne skal derimod i større grad arbejde med, hvordan man lokalt og regionalt får indflydelse og med, hvordan man får lavet flere lokale arrangementer til gavn for medlemmerne.

Hovedbestyrelsen blev også udvidet med to personer, så den udover formand, næstformand, og seks kredsformænd, nu også består af to medlemmer valgt ved urafstemning blandt medlemmer i hele landet.

Ved den første opstilling var der kun to kandidater, og Rikke Maimburg fra Aarhus Universitetshospital, Skejby, og Maria Gaden fra Regionshospital Randers blev valgt ved fredsvalg. Siden måtte Maria Gaden trække sig på grund af nyt arbejde og stort arbejdspress. Ved den efterfølgende annoncering efter kandidater i tidsskriftet var der ingen, der meldte sig. Pladsen står derfor tom frem til næste ordinære valg. Derudover er der sket udskiftning på kredsformandsposten i Region Nordjylland, hvor Line Hundebøl Nielsen har overtaget posten efter Pernille Johansen.

## Klubber og netværk

Udover de regionale aktiviteter har Jordemoderforeningen i de senere år satset på faglige netværk og lokale klubber på de enkelte arbejdspladser. Faglige netværk er netværk, hvor en gruppe jordemødre med samme faglige interesse danner et centralt netværk, som Jordemoderforeningen støtter. Lokale klubber findes på fødestederne og i Hjemmefødselsordning Sjælland, og aktiviteterne i disse er for alvor steget i denne kongresperiode.

# INTERNATIONALT

## ICM-kongres i Toronto 2017

International Confederation of Midwives, ICM, afholdt verdenskongres i Toronto, Canada, i juni 2017. Det var en stærk, alsidig, og den til dato bedste vidensformidling på en international jordemoderkongres. Kongressen var et festfyrværkeri af jordemoderkunnen og -viden og samtidig et løfte om mere. Over 45 danske jordemødre deltog - mange med poster, workshops og præsentationer. Der var accepteret mere end 700 mundtlige oplæg og 500 posters på denne kongres – to ICM rekorder blandt flere i Toronto. I alle hjørner af kloden arbejder jordemødre for at styrke vidensgrundlaget. Næste verdenskongres finder sted på Bali i 2020 – så en opfordring

skal lyde om at gå i gang med at spare op og opbygge materiale til at præsentere på kongressen for verdens jordemødre.

## Nordisk Jordmorforbund

Samarbejdet med de nordiske jordemoderforeninger i Nordisk Jordmorforbund, NJF, har i kongresperioden atter været givtigt. I 2017 var Danmark værter for det årlige styrelsesmøde, og i 2018 var formandsskabet inviteret til Færøerne. Udfordringerne for svangreomsorgen i de nordiske lande ligner i disse år hinanden, hvorfor samarbejdet på tværs af landene har givet støtte og gensidig inspiration.

NJF har i kongresperioden rettet henvendelse til Nordisk

Ministerråd med henblik på etablering af et fælles nordisk videnscenter for forebyggelse af ufrivillig barnløshed. Derudover blev der rettet en fælles erklæring til den ungarske præsident i forbindelse med dommen over Dr. Agnes Gereb. Her anmoder NJF om sikring af kvinders og jordemødres valgmuligheder og rettigheder internationalt.

I NJF er der enighed om den fælles retning for jordemoderfaget. Forbundet udsendte derfor i forlængelse af styrelsesmødet i 2018 en fælles udtalelse for at opfordre hver af de nordiske regeringer til at arbejde for en række initiativer, der skal styrke jordemodervirksomheden og skabe mulighed for høj kvalitet i omsorgen. Udtalelsen fastsætter niveauet for den jordemoderomsorg, der skal ydes i Norden, samt et fælles niveau for jordemoderuddannelserne, som skal være med direkte indgang og femårig.

Nordisk Jordmorforbund har indstillet Lillian Bondo som nordisk formand i den kommende periode, da Hildur Kristjansdottir har valgt at træde af. Vi ser frem til NJF-kongressen i Reykjavik i 2019, hvor 100-året for den islandske jordemoderforening også skal fejres.

### European Midwives Association

European Midwives Association, EMA, er en NGO, der repræsenterer de europæiske jordemoderforeninger blandt andet over for EU.

Jordemoderforeningen er medlem af EMA og deltager i de årlige møder. I 2017 fandt mødet sted i Madrid, hvor blandt andet perinatal mental sundhed og arbejdet for at imødekomme gravide flygtninges behov var på dagsordenen. EMA holder desuden skarpt øje med det EU-direktiv, direktiv 2013/55/EU, der regulerer og sætter standarder for en lang række uddannelser – heri blandt jordemoderuddannelsen. EU-kommissionen har stillet forslag om mere lempelige krav til uddannelserne for i højere grad at sikre arbejdskraftens fri bevægelighed. EMA mener, at de sundhedsfaglige uddannelser bør undtages fra en lempelse af kravene.



FOTO: BART DABROWSKI

## BIRGITTE VALEUR

Formand Syddanmarkskredsen

1. **Hvad er det vigtigste, der er sket i Jordemoderforeningen i kongresperioden?**
2. **Hvad er det vigtigste, der er sket i din kreds?**
3. **Hvad ville du som HB-medlem gerne have rykket mere på i perioden?**
4. **Hvad ville du som HB-medlem gerne have, at foreningen fokuserer særligt på i den kommende periode?**

1. For mig er det vigtigste den helt særlige proces, som hele OK18 forløbet var. Sammenholdet mellem organisationerne var helt specielt og var utvivlsomt vigtig for det gode resultat, vi fik. Det var en stor oplevelse at stå inde ved Forligsinstitutionen og mærke og vise sammenholdet. Det kunne jeg godt have tænkt mig, at flere jordemødre havde været med til.
2. Vi har gennem flere år arbejdet for at udbrede viden om, at fødsel på klinik kan være et godt valg for nogle gravide. Vi har blandt andet brugt artikler fra tidsskriftet til at forklare evidensen bag klinikker til vores politikere.
3. Jeg ville gerne have forbedret arbejdsmiljøet. Der er på nogle fødesteder en skræmmende lav grundnormering, og det, kombineret med vakanter stillinger, er en stor udfordring for arbejdsmiljøet.
4. Foreningen skal i endnu højere grad arbejde for, at der er tid og rum til at tilbyde forberedelse til de kommende forældre. Der skal være den fornødne tid til at forberede dem fysisk og psykisk. I graviditeten skal der fokuseres specifikt på, hvad der styrker det enkelte par, for at de sammen kan mestre fødsel og forældreskab. Teoretisk viden, fysiske øvelser og psykisk afdækning af ressourcer er fundamentet for en god fødsel og familiedannelse.



# LØN OG ANSÆTTELSE

## Overenskomstforhandlingerne – OK18

OK18 fik et meget langvarigt og usædvanligt forløb. Allerede før årsskiftet lagde organisationerne i bl.a. Forhandlingsfællesskabet, som Jordemoderforeningen er en del af, pres på arbejdsgiverne ved at stille krav om, at der skulle indledes forhandlinger med underviserne organisationer om en egentlig arbejdstidsaftale til afløsning for den lov, der i 2013 afsluttede en længere lockout af underviserne.

Efter at der var indledt reelle forhandlinger med underviserne organisationer, blev der indgået en musketer-ed mellem organisationerne på tværs af de tre arbejdsgiverområder: staten, kommunerne og regionerne, om tre forhold: lønnen, spisepausen og underviserne arbejdstid.

Der havde forud for forhandlingerne navnlig på det statslige område været tilløb fra arbejdsgiverside til at angribe retten til den betalte spisepause for de organisationer, som ikke havde deres rettigheder indskrevet i selve overenskomsterne. Og dertil havde innovationsminister Sophie Løhde givet udtryk for, at lønnen i det offentlige var løbet forud for lønnen i det private, og at der skulle "betales tilbage". Disse forhold mobiliserede i et hidtil uset omfang såvel de offentligt ansatte som store dele af befolkningen i en opbakning til de kommende forhandlinger.

## Strejke- og lockoutvarsler

Forhandlingerne gik herefter trægt og brød sammen og fortsatte i Forligsinstitutionen, efter at samtlige organisationer på alle tre områder havde varslet strejke med de nødvendige 10 procent af medlemmerne. Jordemoderforeningen havde udtaget to fødesteder: Aarhus Universitetshospital og Sygehus Lillebælt, Kolding og vores forhandlingsorganisation, CO10, havde på det statslige område udtaget 10 procent af Jordemoderforeningens medlemmer: adjunkter og en studieleder på Professionshøjskolen Metropol.

Straks efter vores strejkevarsler sendte arbejdsgiverne på alle tre områder massive lockoutvarsler, som ramte samtlige undervisere på professionshøjskolerne og sosu-skolerne samt yderligere 13 fødesteder: samtlige i Nordjylland: Aalborg, Thisted, Hjørring, i Region Syddanmark var det OUH (både Odense og Svendborg), i Region Sjælland: Holbæk sygehus, i Region Hovedstaden: Rigshospitalet og Herlev Hospital og i Region Midt samtlige: Aarhus, Randers, Horsens, Viborg, Herning og Holstebro.

## Nødberedskaber

Jordemoderforeningen indgik en rammeaftale om nødberedskaber med Danske Regioner, hvor det lykkedes at forbedre

nogle af vilkårene for aflønning i forhold til, hvad oplægget fra Danske Regioner var.

Efter rammeaftalens indgåelse blev der lokalt med støtte fra sekretariatet forhandlet nødberedskaber helt frem til slutningen af april. Der var enighed mellem Jordemoderforeningen og Danske Regioner om, at man lokalt skulle undtages fra konflikten hvis der var tale om "stort set samme funktioner" som til daglig, eller hvis der ikke var fast personale nok til at stille beredskabet. Disse kriterier medførte, at Jordemoderforeningen sammen med regionerne undtog samtlige fødesteder. På det regionale område var kun CIMT i Region Hovedstaden (bl.a. Sundhedsplatformen) varslet lockoutet med et lille nødberedskab.

Jordemoderforeningen udsendte en pressemeddelelse med et budskab om, at undtagelserne er udtryk for at der nogle steder mangler jordemødre, men især, at jordemødre arbejder på et område, hvor mange opgaver er svære at udsætte. Og at det desværre også er udtryk for, at jordemoderarbejdet på landets sygehuse efterhånden udelukkende består af her-og-nu opgaver, som ikke kan udsættes, mens det forebyggende, opsporende og forældreforberedende arbejde, i stort omfang er beskåret.

## Forligsinstitutionen

Forhandlingerne i forligsinstitutionen blev langvarige, da der skete udsættelse hele to gange. Der var stor opbakning fra organisationer og befolkning til organisationerne i Forligsinstitutionen, hvor Jordemoderforeningen var repræsenteret af Sundhedskartellet's forhandlingsdelegation i Forhandlingsfællesskabet og af CO10's tilsvarende repræsentanter på det statslige område.

Op til Store Bededag blev der dog indgået forlig på alle tre områder, med det regionale først. Forliget kom efter at FOA, Socialpædagogerne og HK sammen med Socialrådgiverforeningen valgte at indgå separat forlig på det regionale område. Opfattelsen af musketereden viste sig at være lidt forskellig, og disse organisationer følte sig trygge ved de tilbudte formuleringer om spisepausen. De fire organisationer mente ikke, at kravet om en forhandlet arbejdstidsaftale for underviserne skulle stå i vejen for en løsning på det regionale område.

Herefter indgik de øvrige organisationer den 27. og 28. april også forlig med lidt forskellige løsninger på spisepausen – alt efter interesse og hvilke aftaler, man havde i forvejen.

Der blev imidlertid ikke indgået en ny arbejdstidsaftale for underviserne. Det blev i stedet aftalt, at en kommission skal se på området i overenskomstperioden. Den økonomiske ramme blev med de mindre variationer, der normalt er mellem det statslige og de øvrige områder, aftalt på samme niveau.



Den 3. maj fik Sundhedskartellet og dermed Jordemoderforeningen et forlig på det organisationsspecifikke område med regionerne og den 9. maj kom så de sidste organisationsspecifikke forlig med kommunerne og på statens område

## Resultater

Det lykkedes at få afmonteret arbejdsgivernes påstande om, at de offentligt ansatte lønmæssigt er løbet foran de privatansatte, og det lykkedes også at fjerne "privatlønsværnet" fra OK15. Det betyder, at der er skabt symmetri i lønudviklingen og at offentligt ansattes lønninger stiger i takt med privatansattes.

Der er indgået aftaler for de næste tre år, hvor de generelle lønstigninger, inkl. den skønnede udmøntning fra reguleringsordningen udgør 6,81 procent. Hertil kommer puljer

mv. på i alt 0,7 procent, og så indeholder forliget en reststigning på 0,6 procent. Det vil sige, at der i alt er stigning på 8,1 procent. Reststigningen er en forventning om en lønudvikling, som ligger ud over den, der er aftalt i forliget, det vil fx sige lønstigninger, der aftales lokalt.

Priserne forventes at stige med 5,1 procent og med generelle lønstigninger på 6,8 procent, kommer alle til at opleve en real-lønsudvikling.

Som noget nyt denne gang aftalte Forhandlingsfællesskabet og Danske Regioner (RLTN) en pulje, der primært skulle gå til forbedret pension af ulempeydelse og til sygeplejersker og jordemødre. Puljen blev udvidet til at omfatte lidt flere faggrupper for at få opbakning i Forhandlingsfællesskabet til denne skævdeling, men det gav stadigvæk mulighed for at prioritere nogle områder på vores felt.

&gt;&gt;&gt;



FOTO: BART DABROWSKI

## TANJA LYTH

Formand Midtjyllandskredsen

1. Det vigtigste der er sket, er vores øgede fokus på bevarelse af den normale fødsel og på, hvordan vi kan undgå det stigende antal indgreb. Jeg oplever, at vi bliver bedre til at gå videnskabeligt ind i diskussionerne, hvilket styrker vores indflydelse. Det er dejligt, at der er fokus på familiernes valg af fødested. Jeg ser det som en styrkelse af vores fag og jordemødrenes indflydelse, at der er så mange som muligt, der har kandidatuddannelsen eller anden videreuddannelse.
2. I Region Midt har vi fået nye medlemmer i vores bestyrelse, som ikke er tillidsrepræsentanter. Det har skabt ny dynamik og fokus i vores bestyrelse. Vi har haft øget fokus på vores lokalløn, hvilket har givet vores kolleger på flere fødesteder mere i lønningsposen. Dette fokus vil vi fastholde. Vi har fået øget kontakt til politikerne i vores region, hvilket har medført mere opmærksomhed på vores faggruppe og vores pressede arbejdsmiljø. Samarbejdet med cheffjordemødrene også styrket. Vi har også formået at få fokus på vilkårene for de nyuddannede og hvordan vi sikrer, at vores nye kolleger kommer godt i gang med jordemoderarbejdet.
3. Jeg ville gerne have forbedret tillidsrepræsentanternes vilkår, så man kan fastholde dem i længere tid og derved få nogle personer på posterne, der har mere erfaring for at sikre mest mulig indflydelse på arbejdsvilkår og løn. Jeg så også gerne bedre vilkår for at jordemødre på fødegangene kunne komme på videreuddannelse. De bliver glemt i vrirmlen af andre faggrupper.
4. Jeg vil gerne have, at foreningen arbejder med videreuddannelse af jordemødre på fødegangen. Hvordan kan vi skabe specialiststillinger og dermed flere karriereveje indenfor klinikken og bedre aflønning? Ligeledes skal vi arbejde med lokalløn. Hvordan får jordemødrene en større andel af lokallønnen? Vi skal også forsat have fokus på jordemødrenes arbejdsmiljø og på hvilke strategier, vi skal bruge. Jeg mener forsat, at det er den rigtige vej at gå, når vi bruger de fødenes vilkår som løftestang for vores arbejdsmiljø. Men er der andre veje, så skal vi måske også gå via dem. Vi bliver som forening også nødt til forsat at være vagthund, når det kommer til kvinders ret til at føde, hvor de vil og med hvem de vil. For hvis vi ikke gør, hvem gør så?



For Jordemoderforeningens vedkommende betød det ekstra 3,61 mio. kroner. Derudover var der afsat ekstra midler fra puljen til at øge pension af særydelser, som også navnlig kommer jordemødre til gode med ca. 1,4 mio.

Vi havde længe et forslag på bordet om at målrette puljen på de 3,61 mio. til selve fødegangsarbejdet, men det var desværre

ikke muligt at skabe tilstrækkelig sikkerhed for, at udgiften svarede til den afsatte pulje.

Det endte i stedet med en aftale om et tillæg til gruppen af basis-jordemødre i trinforløb 5-6, dvs. alle basisjordemødre på trin 6 eller med lokalt aftalt indplacering på trin 7 eller 8 på 5.540 kr. årligt i 06-niveau (pr 1. april 2019 6.624 kr.) efter 12 års beskæftigelse på baggrund af grunduddannelsen.

Derudover anvendtes organisationspuljen til en forbedring af tillægget, som alle jordemødre (også de uddannelsesansvarlige) har på 11.900 kr. i 06-niveau efter 8 års beskæftigelse. Det stiger til 13.400 kroner årligt i 06-niveau for alle. En stigning, der er aftalt for alle de grupper i Sundhedskartellet, der har dette tillæg. Efter 12 år vil en jordemoder således minimum have trin 6 med et tillæg på 18.840 kr. Herudover blev der aftalt en forbedring af pensionen af særydelserne fra 2 til 3,75% med midler fra den særlige pulje.

Alle kommer derudover op på det højeste ATP-sats pr. 1.april 2020. Et projekt vi har brugt midler på gennem adskillige overenskomstperioder, men som nu er afsluttet.

Jordemoderforeningen valgte desuden at bruge organisations-specifikke midler til at lægge 0,09% på den generelle pension til basis, så den stiger fra 13,88 til 13,91%. Og til lederne blev der aftalt en forhøjelse af pensionen fra 16,59 til 17,02%, hvilket svarer til hele ledernes andel af organisationsmidlerne, som var på 0,35%.

Endelig har Sundhedskartellet fået præciseret, at vi er af den opfattelse, at spisepausen er en overenskomstsikret ret, og at man forbeholder sig retten til at anlægge en voldgiftssag, hvis det ikke respekteres. Der er ikke betalt noget for denne løsning.

Alle organisations-specifikke forbedringer sker med virkning fra 1. april 2019.

### Arbejdstid og tjenestested

På Sundhedskartellets område var der både af regionerne (RLTN) og organisationerne rejst krav på arbejdstid- og tjenestestedsområdet.

Sundhedskartellet havde bl.a. stillet krav om at kunne vælge mellem udbetaling, indregning eller afspadsering af ulempeydelse. Derudover ønskede vi at få præciseret bestemmelserne om tjenestesteder for at få en fælles forståelse af reglerne.

Regionerne ønskede, at medarbejderen skulle "være til stede, når patienterne og borgerne har brug for det" og "en drøftelse af bestemmelserne om normperiode, vagtplan, adgang til om-lægning af tjenesten, overarbejde og afvikling af afspadsering/aflysning af afspadsering". Derudover ønskede de at aftale et separat regelsæt for de ansatte, der alene arbejder dagtid i hverdage.

På tjenestestedsområdet ønskede RLTN blandt andet, at Jordemoderforeningens bilag 4, som honorerer ordninger med udvidet ansættelsesområde, skulle bortfalde og at regler, der

## KORT OM OK18 RESULTATET I REGIONERNE

- Treårig overenskomst
- Generelle lønstigninger i perioden på 6,81%
- Afskaffelse af privatlønsværnet
- Fastholdelse af reguleringsordningen

Fra 1. april 2019:

- Pensionen forhøjes fra 13,82 til 13,91%
- Pensionen forhøjes for lederne fra 16,59 til 17,02%
- Tillægget på 11.900 efter 8 år forhøjes til 13.400 efter 8 år
- Der kommer et nyt tillæg på 5.440 efter 12 år til basis trin 6 og lokalt aftalt indplacerede på trin 7 og 8
- Pension af særydelser stiger fra 2 pct. til 3,75 pct.
- RLTN og Sundhedskartellet er enige om at videreføre Forsknings- og udviklingspuljen, hvorfra der kan ansøges om midler til gennemførelse af konkrete forsknings- og udviklingsprojekter. Der er afsat 17,16 mio. kr.
- Løn til faren/medmoren i relation til sorgorlov, således at begge forældre får ret til fravær med løn i indtil 14 uger i de tilfælde, hvor barnet dør inden den 32. uge
- Retten til fravær med løn ved fertilitetsbehandling udvides til at gælde alle ansatte, der undersøges og/eller behandles for barnløshed, der skyldes sygelige forhold

Fra 1. april 2020:

- ATP kommer på den højeste sats A

*Alle tillæg er oplyst i 06-niveau*



begrænser tjenestedsbegrebet skulle ud af overenskomsten.

Det viste sig i de nærmere drøftelser med den regionale arbejdsgiverpart, at navnlig arbejdstidskravene var meget vidtgående. RLTN ønskede grundlæggende at kunne ændre arbejdstiden med meget korte varsler og at kunne varsle det i den enkeltes fritid. Også vilkårsændringer - som at kunne ændre ansattes arbejdstid fra dagtid til blandede vagter og weekendvagter - ønskede RLTN skulle kunne ske med kort varsel.

Omfanget af arbejdstidskravene var overraskende også i lyset af, at der i perioden siden OK15 var gennemført et fælles arbejdstidsprojektet. Projektet viste, at navnlig de akutte områder skiller sig ud, når man ser på planlægning og ændringer af arbejdstiden. På akutområder - herunder fødegarer - er det almindeligt at lægge ønskeplaner frem for rulleplaner, der er en højere grad af ændringer i arbejdstiden og også en oplevelse af flere forstyrrelser i fritiden/ændringer i det planlagte og også blandt jordemødre en lavere tilfredshed med indflydelsen på arbejdstiden. Men projektet viste ikke, at man lokalt oplevede, at de gældende arbejdstidsregler forhindrede en planlægning af arbejdstiden, eller at der skete de nødvendige ændringer.

Da forhandlingerne overgik til Forligsinstitutionen, blev arbejdstidskravene ikke drøftet yderligere med arbejdsgiverne. Der kom til gengæld en del offentlig debat blandt navnlig jordemødre og sygeplejersker og deres regionale arbejdsgivere om de krav, RLTN havde rejst. Denne debat var med til at lægge pres på arbejdsgiverne i de samlede forhandlinger.

Da der blev indgået forlig var det eneste krav, der blev gennemført om arbejdstid en aftale om at se på muligheder og behov for et separat regelsæt for ansatte i dagtidfunktioner. Et arbejde, som parterne dog ikke har forpligtet sig til at udmønte i nye regler. Alle krav på tjenestedsområdet blev frafaldet.

### Særligt på statens område

På det statslige område er der af særlige generelle forbedringer aftalt forbedret forsikringsdækning i Gruppelivforsikringen, der igangsættes en lederuddannelse i forebyggelse og håndtering af dårligt psykisk arbejdsmiljø og der oprettes en ny fond til kompetenceudvikling.

Som led i de specielle forhandlinger er der på Professionshøjskolerne aftalt en mindre stigning på trin 7 og 8, hvor de fleste jordemødre, som er ansat som adjunkter og lektorer, er. Derudover skete der en præcisering af retten til frokostpausen.

På SOSU-skolerne har organisationerne brugt organisationspuljen på en forbedring af pensionen Den fremtidig pension er herefter 17,6 %. Derudover er der aftalt en mentorordning for nyansatte undervisere på SOSU-skolerne. Og så er det aftalt, at parterne på SOSU-skolerne drøfter arbejdstiden



for underviserne, når den nedsatte kommission kommer med deres udspil/forslag/udkast

Endelig skal der forhandles om en overenskomstdækning af de timelønnede i undervisningsministeriets timelønscirkulære i overenskomstperioden.

#### *Overenskomst for øvrige statsansatte*

Det lykkedes ikke ved OK18 at få en overenskomst på det statslige område for jordemødre ansat uden for professionshøjskolerne og SOSU-skolerne, men det aftalt, at Jordemoderforeningen og Moderniseringsstyrelsen skal se på behovet og drøfte overenskomst i perioden frem mod OK2021.

### Særligt på det kommunale område

Organisationspuljen blev på det kommunale område brugt til at aftale et nyt tillæg efter 10 års beskæftigelse som jordemoder på 2.200 (06-niveau) årligt og til at pensionen forhøjes fra 13,88 til 14,1% med et fritvalgstillæg, så pensionen kan blive 14,44%, hvis man vælger pension. Begge dele fra 1. april 2019

På det kommunale område blev der derudover indgået overenskomst for ledere med jordemoderbaggrund. Jordemoderforeningen bliver således part i lederoverenskomsten sammen med øvrige Sundhedskartel-organisationer.

### Medlemsmøder

Der blev afholdt regionale medlemsmøder ad tre omgange om overenskomstforhandlingerne med deltagelse af formand Lillian Bondo og forhandlingschef Lene Maigaard. Det første fandt sted før forhandlingerne i august 2017, det andet efter, at der var varslet lockout i midten af marts og endelig blev der afholdt medlemsmøder om forhandlingsresultatet i slutningen af maj. Møderne blev afholdt i alle regioner. Der var et varierende medlemsfremmøde, måske fordi en del tillidsrepræsentanter på baggrund af materiale fra Jordemoderforeningen havde holdt arbejdspladsmøder både op til forhandlingerne og om resultatet. Der var derfor også størst fremmøde til møderne om den varslede konflikt.

>>>

## TR- møder

Der blev afholdt TR møder om OK18 sammen med Sundhedskartellet i august 2017 i forbindelse med opstarten af OK18 og igen sammen med Sundhedskartellet om resultatet den 17. maj. Derudover blev der inviteret til et stormøde for alle tillidsrepræsentanter på alle tre områder i Fredericia den 22. marts, hvor der var godt 10.000 deltagere. Stormødet var første gang man samlede tillidsrepræsentanter fra alle tre offentlige sektorer, og det var en imponerende oplevelse, som også gav gode input af såvel faglig, underholdende som mobiliserende karakter.

Derudover blev en dag på Landskonferencen den 21. marts brugt delvist til at orientere om den varslede konflikt, konfliktunderstøttelse i form af lånemodell og derudover de forhandlinger, som man stod for at skulle have lokalt om nødbedskaber

## Urafstemningen

Jordemoderforeningens medlemmer skulle stemme på to områder; en samlet afstemning om forliget med Danske Regioner og KL og en afstemning om forliget med staten.

På det regionale og kommunale område stemte 98,2 procent for og 1,3 procent imod. Stemmedeltagelsen var på 48,6 procent.

På det statslige område stemte 92,9 procent ja og 7,1 procent nej. Stemmedeltagelsen var 54,9 procent.

Urafstemningen blev for første gang udelukkende gennemført elektronisk. Det vil sige, at forliget og opfordringen til at benytte sin stemme blev sendt ud pr mail, ligesom selve afstemningen foregik elektronisk. Oplevelsen på medlemmøderne og blandt tillidsrepræsentanterne var, at der var stor tilfredshed med resultatet, og den lave deltagelse må derfor tilskrives den elektronisk afstemning, hvor mange ikke havde opdaterede medlemsoplysninger - selvom der gennem hele 2017 løbende blev gjort opmærksom på det i Tidsskrift for Jordemødre, på hjemmesiden og i nyhedsbreve.

## Lokale forhandlinger i regionerne

Ud over de tilbagevendende overenskomstfornyelser hvert andet eller tredje år varetager tillidsrepræsentanterne og Jordemoderforeningens sekretariat løbende lokale lønforhandlinger for medlemmerne - enkeltvis eller for grupper.

Der er ikke siden 2008 afsat nye midler ved overenskomstforhandlingerne til de lokale forhandlinger, men de midler, der tidligere er afsat til lokal løndannelse skal genanvendes, hvilket er en forudsætning, hvis den forudsatte lønudvikling skal opretholdes. Hvis den offentlige lønudvikling ikke stiger tilstrækkeligt, vil reguleringsordningen træde i kraft og give de offentligt ansatte lønstigning i form af generelle stigninger. Selvom der således skulle være forskellige incitament i lønsystemet, som skulle skærpe interessen for at udmønte midler,

oplever tillidsrepræsentanterne de fleste steder en stor træghed i de lokale forhandlinger.

## Lønudviklingen

Lønudviklingen for jordemødre i perioden fra april 2016 til april 2018 var på 2,3 procent, når vi ikke medtager ulempeydelse (aften-, nat og evt. sh- og weekendtillæg). Den gennemsnitlige lønudvikling for alle ansatte på det regionale arbejdsmarked var i samme periode 3,5 procent og den gennemsnitlige udvikling på Sundhedskartellet's ikke-ledende stilling var på 2,4 procent.

At lønudviklingen er lavere for jordemødre, kan til en vis grad skyldes aldersforskydninger. Der er ansat 3,3 procent flere jordemødre i regionerne i perioden, og de er sandsynligvis alle yngre end gennemsnittet og dermed på lavere løntrin. Det påvirker i en vis grad den samlede lønudvikling, som dog svarer til udviklingen i resten af Sundhedskartellet, men er under lønudviklingen på det samlede område. På det samlede område kan en del af den højere lønudvikling dog også skyldes en personaleforskydning med flere højtuddannede og færre kortuddannede. Det vil i sig selv medføre en lønudvikling i det samlede billede.

Selvom lønudviklingen er bedre i forhold til sidste beretningsperiode, er der fortsat behov for fokus på området i de lokale forhandlinger. I perioder med problemer med fastholdelse og rekruttering af jordemødre bør den lokale lønudvikling være bedre.

Uddannelsesjordemødrenes lønudvikling er desværre påvirket af, at data i en periode har været forkerte, så den lønudvikling vi kan se på 2,6 procent, er sandsynligvis ikke retvisende.

De ledende jordemødre har haft en udvikling på 3,0 mod 3,7 procent i den samlede Sundhedskartelgruppe af ledere.

## Overenskomster på det private arbejdsmarked

Jordemoderforeningens private overenskomster med vikarbureauer og den private fødeklinik Storkereden ApS i region Sjælland blev fornyet i 2017.

Den samlede forbedring af løn og andre vilkår blev skønnet til ca. 7 procent over en tre-årig periode. Forbedringer aftales ikke som på det offentlige som en samlet økonomisk ramme, hvorfor det kan være vanskeligt at sætte tal på forliget. Men i vores private overenskomster er der sket generelle lønstigninger med samlet 5,9 procent over de tre år.

## Praktiserende læger

Jordemoderforeningen anmodede igen i 2016 Praktiserende Lægers Arbejdsgiver (PLA) om at få tegnet overenskomst, da vi har oplevet en fortsat vækst af antallet af jordemødre, som ansættes i lægepraksis.

PLA gennemførte i 2017 en undersøgelse af forskellige forhold i lægepraksis, herunder omfanget af praksispersonale



og fandt frem til 53 ansatte jordemødre. Det reelle antal var sandsynligvis større, og det er under alle omstændigheder vokset, især efter at PLO fornyede sygesikringsoverenskomsten med Danske Regioner med en øget mulighed for at ansætte praksispersonale. Jordemoderforeningen vil derfor igen i 2018 anmode om overenskomst for jordemødre. Sekretariatets jurister rådgiver indtil da fortsat løbende om ansættelsesforhold og bistår med rådgivning om løn og ansættelse i lægepraksis.

### Kendt jordemoderordning

Der er i 2017 etableret en enkelt kendt jordemoderordning (KJO) i Region Hovedstaden på Herlev hospital. Til gengæld blev alle ordninger i Region Sjælland lukket, da aftalerne blev opsagt; et enkelt sted af Jordemoderforeningen lokalt og af regionen de øvrige steder. Det var ikke muligt at nå til enighed navnlig om, hvor stort omfanget af tilkald til det almindelige beredskab skal kunne være. Desværre var det jordemødrenes oplevelse, at ordningernes grundforudsætning om kun at arbejde med et forudsigeligt antal gravide, som man kender, for at kunne holde til den store grad af rådighedsforpligtelse, ikke blev respekteret. Jordemødrene oplevede således alt for mange tilkald til det almindelige beredskab på grund af mangel på jordemødre her.

De øvrige ordninger i landet eksisterer fortsat, men justeres også ind imellem i forhold til nye/ændrede behov.

### TR-uddannelse

Der blev med virkning fra 1. januar 2017 valgt nye tillidsrepræsentanter i regionerne og på professionshøjskolerne. Jordemoderforeningen har i alt 30 regionale tillidsrepræsentanter og 3 statslige. Der er kun 16 suppleanter. På 7 geografisk

samlede arbejdspladser er der på baggrund af lokale aftaler valgt to tillidsrepræsentanter.

Fra januar 2017 til april 2018 har Jordemoderforeningen afviklet grunduddannelsen, som er øget til fire moduler for de nyvalgte tillidsrepræsentanter og suppleanter, idet forhandlingsmodulet er gået fra et tre dages til to to-dages kurser. Derudover har der i efteråret 2017 været afviklet et efteruddannelseskursus i 'Ledelse i TR-perspektivet' og 'Lær at gennemskue en lønseddel'.

### Deltid – fuld tid

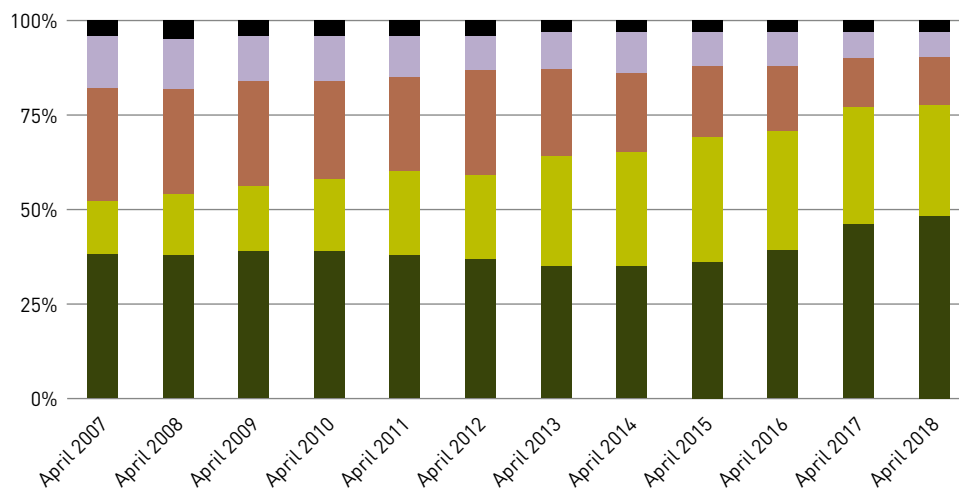
Danske Regioner meldte i 2014 ud, at den fremtidige arbejdsgiverpolitik i regionerne bliver at slå stillinger op på fuld tid. Kun hvor helt særlige forhold gør sig gældende, vil stillinger blive slået op på deltid. Rammeaftalen om deltidsarbejde forpligter dog stadigvæk arbejdsgiver til at imødekomme anmodninger om deltidsansættelser, hvis det er foreneligt med tjenesten.

Der er i perioden fra april 2016 til april 2018 blevet flere jordemødre, der arbejder på fuld tid fra 39 procent i april 2016 til 43 procent i april 2018. De deltidsarbejdende jordemødres ugentlige arbejdstid i perioden er fortsat på gennemsnitligt 30,2 timer. Der kan være flere grunde til stigningen i antallet af fuldtidsansatte, men den fortsatte opmærksomhed på fordelingen ved at afspadsere/indregne ulempeydelse så man i stedet kan gå op i tid, kan være en af dem. Årsagen kan muligvis også findes i et fortsat stigende omfang af merarbejde for de deltidsansatte. Der er sandsynligvis tale om flere af disse forhold i kombination.

942 ud af de 1.659 regionalt ansatte jordemødre (antal hoveder) svarende til 57 procent var i april 2018 ansat på deltid. I april 2016 var 61 procent ansat på deltid. >>>

### Beskæftigelsesgrad Det regionale område april 2018

- Antal personer 0-19 tim/uge
- Antal personer 20-27 tim/uge
- Antal personer 28-31 tim/uge
- Antal personer 32-36 tim/uge
- Antal personer på fuld tid



## Personsager

Jordemoderforeningens sekretariat oplever fortsat et stort antal henvendelser, som vedrører individuelle ansættelsesmæssige forhold. Sekretariatet går også ind i flere afskedigelsessager, blandt andet fordi de er mere komplicerede med fx hurtigere afskedigelser ved sygemelding og ved situationer, hvor man mener, der er faglige forhold eller samarbejdsforhold at kritisere ved jordemoderen.

Derudover ser vi et væsentligt øget antal ansættelser uden for overenskomstområderne, hvor der skal rådgives om kon-

traktvilkår, eller offentlige ansættelser, hvor der ikke er tillidsrepræsentanter, så Jordemoderforeningen skal forhandle løn i forbindelse med ansættelsen eller ved andre behov.

Nogle sager kræver ekstern bistand ved advokat.

En række af de sager, som sekretariatets jurister er gået ind i, har ført til efterbetaling, forhindret sanktioner, eller der er opnået godtgørelser, fritstillinger eller andre og bedre vilkår end først varslet. På de næste sider beskrives nogle af de sager, sekretariatet har haft, som har været principielle, specielle eller påkaldt sig særlig opmærksomhed. >>>

## PERSONSAGER

### LÆGE TRI NGUYEN

#### – GYNÆKOLOGISK KLINIK I HVIDOVRE OG LILLE LIV

Jordemoderforeningen har i kongresperioden haft en række sager for jordemødre, der har været ansat eller søgt ansættelse hos læge Tri Nguyen. Han driver en klinik i Hvidovre og Lille liv i København V. Syv sager er videreført, og seks er pt. afsluttet med, at medlemmerne har fået betalt deres krav. En sag er fortsat under behandling.

I tre sager havde Tri Nguyen holdt ansættelsessamtale med jobsøgende jordemødre. Efterfølgende afviste han ansættelse med den begrundelse, at han antog, at de indenfor kort tid ville ønske at blive gravide. Han havde forud skrevet til de pågældende jordemødre, at han bestemte fandt dem kvalificerede til de udbudte stillinger, men han var ikke interesseret i det fravær, som en eventuel graviditet og barsel ville indebære.

Det er i strid med Ligebehandlingsloven, hvis man som arbejdsgiver i et arbejdsforhold lægger vægt på, om en kvinde er eller ønsker at blive gravid. Alle tre jordemødre fik derfor en godtgørelse for afslaget på ansættelse.

Tri Nguyen havde i to andre sager ansat to jordemoderstuderende. I den forbindelse havde han lavet ansættelsesbeviser, men disse over-

holdt ikke minimumsrettighederne i Funktionærloven. For eksempel var der anført, at der ikke ville blive betalt løn under sygdom, som de ansatte ellers havde krav på i henhold til Funktionærloven. Da de to studerende påpegede fejlene i ansættelsesbeviset, blev de afskediget. Afskedigelsen skete med et fejlagtigt og for kort varsel. Jordemoderforeningen fik forhandlet løn i det korrekte opsigelsesvarsel, feriepenge og en godtgørelse på 9.000 kr. til hver af de to studerende.

Yderligere en sag mod læge Tri Nguyen vese- rer for byretten om opsigelse efter to ugers sygdom af en jordemoder, som var valgt til arbejdsmiljørepræsentant og derfor særligt beskyttet mod afskedigelse. Denne beskyttelse har arbejdsgiver ikke ville anerkende, og sagen måtte derfor indbringes for byretten. Sagen bliver afgjort i november 2018.

Der er efter Jordemoderforeningens oplysninger ikke længere jordemødre ansat hos Tri Nguyen. Jordemoderforeningen opfordrer altid til, at man tager kontakt til foreningen for rådgivning, hvis man søger ansættelse hos Tri Nguyen.

## PERSONSAGER

### AKUTTELEFONEN 1813

En sag på Region Hovedstadens akuttelefon 1813 havde efter nytåret 2017 pressens bevågenhed. En sundhedsfaglig visitator modtog en indringning fra en ung mand, der havde meningokoksepsis. Den unge mand afgik senere ved døden.

Den pågældende sundhedsfaglige visitator har grunduddannelse som jordemoder, men er ellers efteruddannet på samme niveau som de læge- og sygeplejefaglige visitatorer.

Uanset at den sundhedsfaglige visitator fulgte retningslinjerne og bragte indringningen videre til lægelig vurdering, fik hændelsen alvorlige konsekvenser for vedkommende. Styrelsen for Patientsikkerhed indbragte sagen for disciplinærnævnet og bad samtidig politiet om at efterforske sagen efter autorisationsloven § 75.

Allerede inden der forelå en afgørelse fra nævnet eller politiet, valgte Styrelsen for Patientsikkerhed at sætte visitatoren under skærpet tilsyn. Politikerne i Region Hovedstaden besluttede desuden, efter pressens dækning af sagen, at der ikke længere skulle være sundhedsfaglige visitatorer ved vagttelefonen, der havde jordemoderfaglig baggrund.

Jordemoderforeningen har gennem hele sagsforløbet haft en intens dialog med Region Hovedstaden og ledelsen på 1813 for at sikre vores medlems retsstilling. Den indklagede visitator og en anden visitator i 1813 med jordemoderfaglig baggrund på 1813 er nu beskæftiget med andre opgaver.

Sagen ved politiet er som det seneste opgivet og sagen ved disciplinærnævnet verserer fortsat. Jordemoderen er i alle forhold bistået af Jordemoderforeningens advokat.



FOTO: BART DABROWSKI

### ANETTE FREDERIKSEN

Formand Lederkredsen

1. Hvad er det vigtigste, der er sket i Jordemoderforeningen i kongresperioden?
2. Hvad er det vigtigste, der er sket i din kreds?
3. Hvad ville du som HB-medlem gerne have rykket mere på i perioden?
4. Hvad ville du som HB-medlem gerne have, at foreningen fokuserer særligt på i den kommende periode?

1. Det vigtigste har været en stor politisk og samfundsmæssig opmærksomhed på fødeområdet: Blandt andet Danske Regioners analyse af svangreområdet, invitationen til Camp i Danske Regioner, fortsat opmærksomhed på om der er tilstrækkelige ressourcer til at løfte området, invitation til revision af anbefalingerne for svangreomsorgen samt invitation til kortlægning af organisering af fødsler i Danmark.
2. For mig er det vigtigste fokus på næste generations ledere og rekruttering samt at klæde næste generation på. Der er en bekymring for, at vilkår for lederne er stadig mere og mere urimelige, og at man som leder sidder i krydspres og til tider føler, at man sidder i et katapultsæde.
3. Mere tid til arbejdet.
4. Vilkår for ledere på alle niveauer.



## PERSONSAGER

### EFTERBETALING AF PENSION

En tillidsrepræsentant i Regin Midt undrede sig over, at en lønseddel for en timelønnet jordemoder ikke indeholdt pensionsindbetaling. Ved hendes henvendelse blev der rettet op på det fremadrettet, og da Jordemoderforeningen gik ind i sagen blev der efterbetalt for hele den næsten 10-årige periode, hvor jordemoderen havde været tilknyttet som timelønnet til afdelingen. Det udgjorde ca. 100.000 kr. Der var ikke tale om almindelig forældelse efter 5 år, da jordemoderen havde været i undskyldelig uvidenhed om fejlen.

### Arbejdsskadeordning

Vi bistår fortsat i arbejdsskadesager og har mange henvendelser herom. Mange sager afsluttes dog med en telefonisk rådgivning, da der ikke vil være mulighed for anerkendelse af skaden. Vi køber eksperthjælp til at viderebringe eller hjælpe med at anke arbejdsskadesager af vores hovedorganisation FTF.



## PERSONSAGER

### BORTVISNING AF TRE VICECHEFJORDEMØDRE PÅ HERLEV HOSPITAL

I forsommeren 2017 varslede Herlev Hospital besparelser i ledelsen på Gynækologisk Obstetrisk afdeling. To dage før samtalerne med de vicechefjordemødre, der ville blive berørt af besparelserne, skulle finde sted, meldte tre vicechefjordemødre afbud til et ledermøde kort før dets afholdelse. Ingen af de tre vicechefjordemødre havde modtaget dagsorden til mødet. Arbejdsgiver svarede igen med en øjeblikkelig bortvisning af vicechefjordemødrene.

At blive bortvist er den hårdeste sanktion, en arbejdsgiver kan tage i brug overfor en ansat. Når en ansat bliver bortvist, stopper ansættelsesforholdet og dermed også lønnen øjeblikkeligt. Denne hårde sanktion vurderede Jordemoderforeningen absolut ikke, at der var belæg for at anvende i sagen. Jordemoderforeningens vurdering blev fremført først i

et hørings svar og senere uddybet på et møde med Herlev Hospital, hvor afdelingsledelsen og HR dog fastholdt bortvisningen. Før et afskedigelsesnævn kunne nå at behandle sagen, blev Jordemoderforeningen imidlertid kontaktet af Herlev Hospital, der opfordrede til ny forhandling i sagen. Dette forhandlingsmøde endte i forlig og aftale om fratræden i august 2017.

Forliget betød, at vicechefjordemødrene fratrådte deres stillinger efter aftale, og det fremgik af forligets tekst, at den "oprindelige beslutning om bortvisning er annulleret". De tre jordemødre fik samlet en godtgørelse på ca. 1.350.000 kr. fordelt efter deres individuelle anciennitet. Derudover fik de tre vicechefjordemødre støtte til karriererådgivning og mulighed for psykologsamtaler.

# ØKONOMI OG SEKRETARIET

• Økonomien i Jordemoderforeningen er grundlæggende sund. Derfor kunne vi også gå til overenskomstforhandlingerne 2018 med ro i sjælen, selvom arbejdsgiverne spillede hårdt ud og med lockout varslet truede med at tømme de faglige organisationers konfliktbeholdninger. Den sunde økonomi er opstået på baggrund af en stram økonomistyring siden 2008 samt et støt stigende medlemstal. Faktisk har det været muligt at afse midler hvert år til Garantibeholdningen, selvom kontingentet har været uændret i årene 2014 til 2018. Samtidig er det hovedbestyrelsens indstilling, at det uændrede kontingent også skal gælde for 2019 og 2020. Kontingentudviklingen i årene op til 2014 var lavere end lønudviklingen for jordemødre. Dermed er hovedbestyrelsens ønske om, at kontingentet skal udgøre en stadig mindre andel af jordemødrenes økonomi i høj grad opnået. Udover den stramme økonomistyring i foreningen hører det også med til historien, at medlemstallet fra 2008 til i dag er gået fra under 1.500 aktive autoriserede medlemmer til ca. 2.000.

Sammen med den stramme økonomistyring har det været beslutningen, at så mange midler som muligt skal gå til aktiviteter, der er direkte rettet mod medlemmerne. Tydeligst er det set i den kraftige stigning, vi har haft på kursus- og conferenceområdet, ligesom tilskuddene til netværk og lokale klubber også har sigte på at fremme faglige aktiviteter direkte rettet mod medlemmerne. Denne kongresperiode har været den første, hvor vi i en hel kongresperiode har haft en deltidsansat kursuskonsulent. Samtidig har vi oplevet, at det stigende medlemstal, kombineret med at medlemmerne i stigende omfang får ansættelse i det brede kompetencefelt, har betydet en kraftig forøgelse af arbejdsbyrden hos vore jurister. Derfor har vi også i denne kongresperiode udvidet med en ekstra deltidsansat jurist, så medlemmer uanset ansættelse kan blive serviceret på bedste vis.

Kongresperioden har været en travl periode for sekretariatet, og merarbejdet har været stort. Vi forsøger gradvist og i takt med det stigende medlemstal at ansætte os ud af den stigende arbejdsbyrde, så merarbejdet bliver holdt på et rimeligt niveau, og medlemmerne oplever, at de til stadighed får en god service.

## Databeskyttelsesforordning

Den 25. maj trådte den nye databeskyttelsesforordning (GDPR) i kraft. Jordemoderforeningen har i den forbindelse opdateret interne- og eksterne retningslinjer og arbejdsgange samt dokumenteret foreningens databehandling således, at Jordemoderforeningens arbejde lever op til de nye regler.



FOTO: PRIVAT

## RIKKE MAIMBURG

Urafstemningsvalgt medlem af hovedbestyrelsen.

1. **Hvad er det vigtigste, der er sket i Jordemoderforeningen i kongresperioden?**
  2. **Hvad ville du som HB-medlem gerne have rykket mere på i perioden?**
  3. **Hvad ville du som HB-medlem gerne have, at foreningen fokuserer særligt på i den kommende periode?**
1. Set fra min vinkel, så er det vigtigste, der er sket, at flere og flere jordemødre går ind i forskning og udvikling, så vi kan dokumentere eget fag ud fra en jordemoderfaglig synsvinkel og fremme en mere evidensbaseret klinik. Det kan være som ph.d.-studerende, eller fx når en klinisk jordemoder bliver frikøbt til et projekt og måske fatter interesse for forskning. Det er vigtigt, at også jordemødre uden ph.d. eller kandidatgrad føler sig inkluderet i faglig udvikling, og at den faglige udvikling ikke foregår i to parallelle spor i henholdsvis den kliniske verden og uddannelses/forskningsverdenen. Når vi bringer uddannelse, forskning og klinik tæt sammen, sikrer vi en høj faglig kompetence og autonomi for jordemødre.
  2. Vi er generelt godt med på mange områder. Men vi kan stadig blive bedre til at skubbe endnu mere i en retning, hvor jordemødre har bedre mulighed for at tilegne sig og opdatere deres viden. Det skal ske på alle niveauer, og vi skal hele tiden skubbe i den retning fra foreningens side.
  3. Jeg ser rigtig gerne, at vi arbejder mere for, at jordemødre i højere grad kan arbejde med alle deres kompetencer uanset, hvor de er beskæftiget. Der er en stor tendens til at organisere omkring driften fremfor at organisere omkring kvinden og jordemoderen og deres relation. Vi ved, at vi mister sundhedspotentiale hos mødre og børn, når vi vælger den organisering samtidig med, at vi mister kompetencer hos jordemoderen som fagperson.



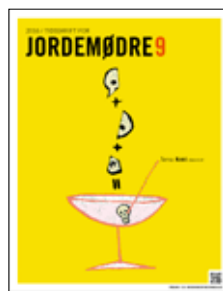




**TFJ 7-2016**  
Zika-virus



**TFJ 8-2016**  
Samtalerum



**TFJ 9-2016**  
Kemi og graviditet



**TFJ 10-2016**  
Spinning Babies



**TFJ 1-2017**  
Høring om fødsler på  
Christiansborg



**TFJ 2-2017**  
Ny struktur i Jorde-  
moderforeningen



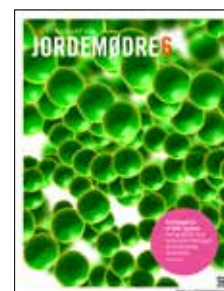
**TFJ 3-2017**  
Amning



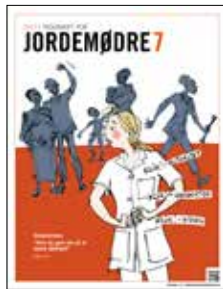
**TFJ 4-2017**  
På fødeklinik i England



**TFJ 5-2017**  
Fødsler hos Amishfolket



**TFJ 6-2017**  
Forebyggelse af  
GBS-sygdom



**TFJ 7-2017**  
Volonturisme



**TFJ 8-2017**  
Kolding bruger mindre  
antibiotika



**TFJ 9-2017**  
Medlemsmøde om det  
gode fødested



**TFJ 10-2017**  
Lægedage



**TFJ 1-2018**  
Vaginale UK-fødsler



**TFJ 2-2018**  
Jordemoder i New  
Zealand



**TFJ 3-2018**  
Optakt til OK18



**TFJ 4-2018**  
Storken i aktion



**TFJ 5-2018**  
Fødsler centraliseret i  
Grønland



**TFJ 6-2018**  
Jordemoder og opfinder



# MEDIER OG SYNLIGHED

## Jordemødre de mest troværdige

Gruppen af jordemødre strøg lige ind på førstepladsen med 4,13 point ud af fem mulige i en undersøgelse af en række faggruppers troværdighed. Ingen faggrupper har i de ni år, undersøgelsen er gennemført, opnået så høj en score.

Undersøgelsen bliver gennemført af Radius Kommunikation og bygger på et spørgeskema som 2.037 repræsentativt udvalgte danskere har svaret på. Den store mediemæssige dækning, der forud havde været af fødeområdet og af jordemødres arbejdsområder, har med stor sandsynlighed været med til, at jordemødrene toppede listen over troværdighed.

## En klinikchef gik ...

Også i den forløbne kongresperiode har forholdene på sygehusenes fødeafdelinger været i mediernes søgelys. I november 2016 undlod en klinikchef at gensøge sit job på et af landets største fødesteder og fortalte samtidig åbent til medierne om forholdene på den arbejdsplads, han forlod. "Den smule fedt, der var, skar vi af for nogle år siden, så kom vi ind til musklen, og nu saver vi i benet," sagde han i en af de talrige TV-debatter, han efterfølgende blev inviteret til at deltage i.

I kommunikationssammenhænge ville man sige, at der allerede var 'primet' for emnet, da stort set samtlige medier med stor iver beskrev chefens afsked med det offentlige sygehusvæsen. I årene forinden havde jordemødre ved hjælp af blandt andet 'i jordemødrenes sko'-aktionen råbt højt om forholdene på fødegangene, hvor de ikke havde mulighed for at give den omsorg og behandling, som de fandt fagligt berettiget. Og hvor det ofte blev jordemødrene, der med belastede arbejdsforhold kom til at betale prisen.

Når medierne endnu engang satte fokus på forholdene på landets fødeafdelinger, så skyldtes det altså blandt andet, at emnet stadig var "varmt" efter, at en aktiv indsats fra foreningen og fra jordemoderaktivister fik fødselshjælpen på dagsordenen på Christiansborg. At det denne gang var en overlæge, tilmed en fødselslæge for flere kongelige, der viste sin utilfredshed med forholdene, gav nok ekstra næring til mediebålet.

## Jordemoderforeningen kørte med bussen

Kommunikationsbureauet Saatchi & Saatchi kontaktede i januar 2017 i forbindelse med en konkurrence i reklamebranchen Jordemoderforeningen for at tilbyde foreningen et samarbejde om en kampagne på en bus på en af Københavns travleste buslinjer. Kampagnens slogan 'Giv livet en rolig start – flere hænder på fødegangene' prydede i to uger en enkelt bus på linje 5A sammen med en tegning af en fødende kvinde.

Interessen fra reklamebureauet for at samarbejde med Jorde-

moderforeningen kom i forbindelse med den intense medie-dækning, der var om forholdene på fødegangene.

## Jordemødre og medierne

I Jordemoderforeningens pressestrategi står der blandt andet, at Jordemoderforeningen skal være journalisters foretrukne valg, når de mangler dokumentation eller kommentarer omkring forhold vedrørende graviditet og fødsel, at Jordemoderforeningen skal have et åbent og fortroligt forhold til pressen, at vi erkender, at pressens rolle også er at kontrollere og kritisere forhold, der vedrører os og vores arbejde, og at Jordemoderforeningen aldrig afviser en journalist, der henvender sig med spørgsmål, der på nogen måde vedrører os.

Målt på antallet af henvendelser fra journalister, der søger information til baggrund eller kilder til citat, lykkes foreningens pressestrategi i stor udstrækning. Mediernes interesse for faget spænder vidt, og i stigende grad henviser vi til jordemødre ude i klinikken i forskningsenheder, jordemoderledere mv. med særlig viden om det ønskede emne.

Når foreningen henviser journalister til jordemoderkilder uden for formandskabet og hovedbestyrelsen, opfordres jordemoderen til at orientere sin ledelse, hvis hun har en sådan, om, at hun medvirker i et interview. Opfordringen lyder for at beskytte den enkelte jordemoder og af hensyn til samarbejdet mellem ansatte og ledelse.

En optælling via InfoMedia viste i den foregående kongresperiode, at foreningens formand, Lillian Bondo, været i medierne 672 gange og at ordet 'Jordemoderforeningen' optrådte 1.177 gange. En tilsvarende optælling for indeværende periode frem til 1. juni i år viser, at Lillian Bondo har haft taletid i medier 939 gange og at 'Jordemoderforeningen' optrådte 1.566 gange i trykte og elektroniske medier.

Alle forbehold for mulighed for dobbeltregistrering og for indslag og citater, der kan være gået under søgjetjenestens radar, skal tages.

## Tidsskrift for Jordemødre

Spørgsmålet om Jordemoderforeningens fagblad, Tidsskrift for Jordemødre, bør udgives elektronisk bliver jævnlige stillet. Ofte bliver spørgsmålet begrundet med, at det vil kunne give besparelser på tryk og porto. Hvis tidsskriftet skal udformes til elektronisk brug, for eksempel i en app, vil det både have startomkostninger og udgifter til drift. Men der ville selvfølgelig være en besparelse på tryk- og på portosiden.

Man kunne så forestille sig, at medlemmer, der ønsker bladet elektronisk kunne få det i denne form og andre kunne få det tilsendt i trykt form som i dag. Det ville imidlertid give en væsentlig ekstra omkostning at tilrette og udsende det både >>>

elektronisk og i papirform. En af forklaringerne på dette er, at på grund af bladets beskedne oplag er startomkostninger på alle dele i produktionen og på porto høj.

Undersøgelser gennemført af andre faglige organisationer viser, at medlemmerne overvejende ønsker at få tilsendt bladet i trykt form.

Hvor vidt det også forholder sig sådan for Jordemoderforeningens medlemmer, vil en læserundersøgelse, der bliver gennemført i starten af 2019, være med til at belyse.

Hovedbestyrelsen besluttede i perioden, at fra og med 2018 reduceres antallet af årlige udgivelser fra ti til ni. Baggrunden er blandt andet en markant faldende annonceindtægt, der har ramt hele fagbladsmarkedet. Værst står det til med stillingsannoncer, hvor der i dag stort set kun annonceres på nettet.

På trods af at udgivelsesfrekvensen er gået fra 11 udgivelser i 2013 til ni udgivelser i 2017 er antallet af redaktionelle sider steget.

Således var der i 2013 i alt 310 redaktionelle sider mod 354 redaktionelle sider i 2016.

### **www.jordemoderforeningen.dk**

Jordemoderforeningen.dk har efterhånden behov for en opgradering, hvilket er sat i gang i juni 2018. Der vil kun ske mindre ændringer i sidens udseende, men fx vil søgefunktionen blive forbedret.

Der bliver oprettet et 'Min jordemoderforening', hvor man blandt andet kan logge ind og tjekke og ændre sine medlemsoplysninger. Her vil der også være mulighed for elektronisk at søge om ændringer af medlemsstatus, noget der i dag kræver udprintede blanketter.

### **Sociale medier**

Jordemoderforeningens Facebook-side, facebook.com/jordemoderforeningen/, har i dag over 2.000 følgere. Det er en for-

dobling i forhold til 2016. Ca. 75 procent af følgerne er jordemødre, jordemoderstuderende og personer fra tilgrænsende fag, som fx læger og sygeplejersker.

På siden lægges der primært nyheder fra Jordemoderforeningen, oplysninger om arrangementer, m.v.

Jordemoderforeningen har også nogle lukkede Facebook-grupper, fx en gruppe for privatpraktiserende og en gruppe for kandidat-, diplom- og masterstuderende jordemødre.

Endvidere er der en hel del debat på Lillian Bondos side.

Jordemoderforeningen har der ud over en LinkedIn-profil, hvor der reklameres for arrangementer.

### **App til vordende forældre**

Jordemoderforeningen står sammen med Sundhedsstyrelsen og Komiteen for Sundhedsoplysning bag en app til vordende forældre: 'Gravid – mens du venter'.

I 2015 var der 11.200, der downloadede app'en i, mens den i 2017 blev downloadet 12.687 gange.

Der kommer løbende ønsker og kommentarer fra brugerne og disse indarbejdes, når app'en opdateres. Lige nu er der en større opdatering i gang af både teknisk og faglig karakter. Blandt andet bliver 'Uge til uge'-siderne opdateret, og der kommer nye afsnit om solomødre og regnbuefamilier.

### **Nyhedsbrev**

Det elektroniske nyhedsbrev udkommer hver fredag til omkring 2.300 abonnenter. Nyhedsbrevet indeholder resumeer af artikler, oplysninger om arrangementer, m.v.

### **Medlemsbutikken**

Medlemsbutikken sælger stadig porcelæn produceret af designer Anne Black og med Jordemoderforeningens logo. Serien består af kopper, en skål samt små og store kander. Butikken sælger også muleposer. Alle varer er meget efterspurgt.

## **MEDLEMSAKTIVITETER**

### **Medlemsmøde for alle jordemødre**

Hvert andet år inviterer Jordemoderforeningen alle medlemmer til medlemsmøde, hvor et aktuelt emne bliver behandlet fra forskellige vinkler.

Det seneste medlemsmøde fandt sted i efteråret 2017 i Odense med deltagelse af ca. 120 jordemødre. Emnet for mødet var inspireret af det fokus, der igennem et par år har været på indretningen af vores fødesteder samt af de pressede arbejdsforhold, som mange jordemødre oplever.

Overskriften for dagen var 'Kunsten at skabe det gode fødested'. Desværre kom der afbud dagen før medlemsmødet fra hovedoplægsholder Kathryn Gutteridge. Vi var så heldige, at oplægsholderne på work-shop'en om fremme af den vaginale fødsel sprang til og holdt deres oplæg i plenum. Derudover var der oplæg ved en antropolog om arkitektur og kunsts betydning for velvære og heling, om den syddanske forbedringsmodel til optimering af en sygehusafdeling ved en jordemoder

samt oplæg ved en psykolog om, hvordan man kan højne arbejds-  
glæde og jobtilfredshed.

### Jordemoderforeningen på faglig turné

Jordemoderforeningen afsluttede i sommeren 2016 den tredje om-  
gang af de faglige turneer, som blev initieret i 2013 med 'Tålmodig  
Fødsel', efterfulgt i 2014 af 'Tålmodig igangsættelse'. I 2016 løb te-  
maeftermiddagene af stablen under overskriften 'Jordemoderen og  
kejsersnittet'.

Alle fødesteder blev tilbudt et oplæg i lokalt regi. Formålet med  
disse temaeftermiddage har været at gennemgå den nyeste evidens  
på de angivne områder, at give et nuanceret indblik i de problema-  
tikker, der vedrører de specifikke områder samt at inspirere til fag-  
lige diskussioner lokalt på fødestederne.

Der har været stort interesse for temaeftermiddagene, hvor jor-  
demødre har prioriteret at møde op - ofte i deres sparsomme efter-  
middagsfritid - for at deltage i diskussionerne.

### Tværfagligt seminar

I et samarbejde med Landsforeningen Spædbarnsdød afholdt Jor-  
demoderforeningen et tværfagligt seminar i 2017 med overskrif-  
ten 'Spædbarnsdød og familier i sorg'. Seminaret var velbesøgt og  
havde ca. 100 deltagere: jordemødre, sygeplejersker, sundhedsple-  
jersker, læger, præster, psykologer, terapeuter og socialrådgivere.

Hovedoplægsholder var Majbritt Guldin, psykolog og sorgforsker  
ved Aarhus Universitet, derudover var der oplæg fra jordemødre og  
fra Landsforeningen Spædbarnsdød.

### Faglige netværk

Deltagelse i faglige netværk rummer et stort potentiale for faglig  
sparring og udvikling, udveksling af viden, styrkelse af faget så-  
vel som mulighed for kollegial og social støtte. Jordemoderforenin-  
gen arbejder derfor for at fremme dannelsen af netværk blandt jor-  
demødre, både i lokalt regi og på tværs af landet. Den forgange  
periode har budt på konsolidering af eksisterende netværk og dan-  
nelse af flere nye netværk.

Netværkene kan i lighed med de faglige klubber få økonomisk til-  
skud fra foreningen, hvis netværkets deltagere er medlem af Jor-  
demoderforeningen.

#### *Netværk for udviklingsjordemødre*

Udviklingsjordemødrene fra landets fødesteder mødes to gange år-  
ligt i Jordemoderforeningens regi i et veletableret netværk, drevet  
og ledet internt af netværket. Formålet er at udveksle erfaringer,  
dele viden og gensidigt inspirere hinanden vedrørende faglige aktu-  
elle problemstillinger. Forsknings- og udviklingskonsulenten del-  
tager så vidt muligt i møderne.

#### *Netværk for perinatal mentat helse (PMH)*

PMH startede op i regi af Hovedstadskredsen i 2016 og har til for-  
mål at fokusere på, hvorledes man kan styrke det mentale helbred i >>>



FOTO: FLEMMING LETTORP

## LINE HUNDEBØL NIELSEN

Formand Nordjyllandskredsen

1. **Hvad er det vigtigste, der er sket i Jordemoderforeningen i kongresperioden?**
2. **Hvad er det vigtigste, der er sket i din kreds?**
3. **Hvad ville du som HB-medlem gerne have rykket mere på i perioden?**
4. **Hvad ville du som HB-medlem gerne have, at foreningen fokuserer særligt på i den kommende periode?**

1. Jeg er først indtrådt som kredsformand i januar 2018, og derfor er mit virke i hovedbestyrelsen ikke så langt. Min oplevelse har været, at strateginotatet, der blev udarbejdet under sidste kongres, har været et levende dokument. Det bliver brugt og sætter retning både for hovedbestyrelsen og ude i kredsen. Jeg synes, det er rigtig spændende, at medlemmerne på denne måde får stor indflydelse på vores forenings politiske retning. For mig er det noget af det vigtigste i denne kongresperiode.
2. Jeg kan bestemt ikke selv tage æren for det, men til den sidste lokallønsforhandling i 2017 fik tillidsrepræsentanterne forhandlet et rigtig flot resultat hjem for hele regionen. De regnede efter alle kunstens regler og fik et næsten tre gange så stort beløb forhandlet hjem, som det der initialt var meldt ud.
3. Da jeg ikke har siddet på posten så længe, kan jeg ikke lige sige, hvad jeg skulle have gjort mere ved. Men jeg glæder mig til at få mere indblik i og indflydelse på den politik, der føres på vores område i Region Nordjylland.
4. Jeg er optaget af, at vi som jordemødre får bedre muligheder for at arbejde bredere med de kompetencer, vi har oparbejdet gennem vores uddannelse. Jordemødre er rigtig gode på en fødegang, men vi kan så meget mere. Dette fokus ser jeg også som en nødvendighed for at holde flere jordemødre i faget.



# KURSER, TEMADAGE OG FAGLIGE DAGE

## Kurser og temadage

3. oktober 2016	Inspirationsdage for nyuddannede jordemødre
18. januar 2017	Jubilæumsseminar – Hjemmefødselsordning Sjælland 25 år. Arrangeret i samarbejde mellem Hjemmefødselsordning Sjælland og Jordemoderforeningen
6. marts 2017	Inspirationsdage for nyuddannede jordemødre
6. september 2017	Spædbarnsdød og familier i sorg. Arrangeret i samarbejde mellem Jordemoderforeningen og Landsforeningen Spædbarnsdød
3. oktober 2017	Niveau 2 lederkursus. Arrangeret i samarbejde mellem Jordemoderforeningen og Lederkredsen
5. marts 2018	Inspirationsdage for nyuddannede jordemødre

## Faglige dage

23. august 2016	Faglig dag for uddannelsesansvarlige jordemødre
10. oktober 2016	Faglig dag for jordemødre i almen praksis
1. november 2016	Faglig dag for jordemødre som ultralydsscanner
30. november 2016	Faglig dag for jordemødre som arbejder med barselpleje
6. december 2016	Faglig dag for jordemødre som arbejder med svangre
23. januar 2017	Faglig dag for privatpraktiserende jordemødre
31. marts 2017	Faglig dag for kandidat- og masterstuderende jordemødre
5. april 2017	Faglig dag for afdelingsjordemødre, kliniske jordemoderspecialister, koordinerende jordemødre og kliniske supervisorer
8. juni 2017	Faglig dag for jordemødre i lægepraksis
22. august 2017	Faglig dag for uddannelsesansvarlige jordemødre
9. januar 2018	Faglig dag for jordemødre på barselgang, ammeambulatorie efterfødselsklinik og lignende
28. februar 2018	Faglig dag for privatpraktiserende jordemødre
2. marts 2018	Faglig dag for kandidat- og masterstuderende jordemødre
18. april 2018	Faglig dag for jordemødre som arbejder med indlagte og ambulante gravide
19. april 2018	Faglig dag for kliniske jordemoderspecialister/supervisorer, afdelingsjordemødre og koordinerende jordemødre
15. maj 2018	Faglig dag for jordemødre der ultralydsscanner og andre interesserede





svangreomsorgen - også til forældre med psykologiske udfordringer. Fokus er derfor på tidlig forebyggelse i et børne- og familieperspektiv.

Netværket mødes fire gange årligt og har fokus på oplæg fra netværkets medlemmer, på ny viden på området og på sparing i forhold til aktuelle, men anonymiserede cases. Netværket inviterer også eksterne oplægsholdere. Netværket har arbejdet med at finde en mødeform, der passer til form og indhold, og har nu fundet en kadence og en metode, der er inspirerende, og som giver god indsigt i de valgte områder.

#### *Jordemødre i lægepraksis*

Gruppen af jordemødre i lægepraksis er en voksende gruppe og udgør den næststørste ansættelsesgruppe i Jordemoderforeningen efter de regionalt ansatte jordemødre. Jordemødrene i lægepraksis har oprettet et øst - og et vest netværk, hvor de mødes et par gange om året. Netværksmøderne er en kombination af faglige oplæg og diskussion af hverdagens arbejde.

#### **Faglige dage**

Der afholdes ca. syv faglige dage årligt og deltagerantallet er stigende.

Målet er at nå ud til flest mulige medlemmer, således at Jordemoderforeningen også tilbyder aktiviteter til de medlemmer, som arbejder i mindre områder. Det kan være områder eller virksomheder, hvor der kun er få ansatte.

For at give alle mulighed for at kunne deltage er prisen med enkelte undtagelser blevet fastholdt på 300 kr., der alene dækker forplejning og lokaler.

#### **Faglige klubber**

Siden 2015 har det været muligt at oprette faglige klubber på alle fødesteder, på uddannelserne og i Hjemmefødselsordning Sjælland med økonomisk tilskud fra foreningen. Ved ud-

gangen af maj 2016 var der oprettet ti klubber. Siden er der kommet yderligere ti til, således at der nu er 20 klubber.

Klubmøder holdes typisk to gange årligt. Fremmødet i klubberne er noget varierende. Nogle klubber har 50 procent deltagelse, mens andre har ti procent deltagelse. På klubmøder kan der være et fagligt oplæg, besøg på et asylcenter eller en relevant udstilling. Et klubmøde kan også tage udgangspunkt i en diskussion af foreningens strateginotat eller i et fagpolitisk emne. Fælles for alle klubmøder er, at der også er et socialt element for at styrke sammenholdet på arbejdspladsen.

Klubberne afrapporterer én gang årligt til hovedbestyrelsen vedrørende antallet af møder, indhold og hvor stor en andel af medlemmerne, som deltager.

#### **Inspirationsdage**

Inspirationsdagene for nyuddannede jordemødre har siden 2002 været et tilbagevendende tilbud til jordemødre, der er blevet uddannet året forinden. Formålet med dagene er dels at give jordemødrene en indsigt i, hvad deres fagforening kan tilbyde dem og støtte dem omkring, dels at give jordemødrene mulighed for i et trykt forum at reflektere over livet som nyuddannet jordemoder - og endeligt at bidrage med et fagligt tema.

Der har i den forgange periode været svingende deltagerantal på dagene. Det er derfor blevet besluttet, at man i en periode afholder inspirationsdagene én gang årligt, fremfor som tidligere to gange årligt.

Tilbagemeldingerne fra de deltagende jordemødre er, at de har stor glæde af at møde deres tidligere holdkammerater, at det er godt og inspirerende at høre, hvorledes andre har oplevet at være nyuddannet, at det er spændende at få diskuteret faglige aspekter, at dagene giver en god indsigt i Jordemoderforeningens arbejde - samt at det er utroligt aktuelt at få fri-sket arbejdstidsregler og -vilkår op.

## UDDANNELSE, FORSKNING OG PRISER

#### **Grunduddannelsen**

Ændringen af Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor i jordemoderkundskab i 2016 kom ikke til at betyde mere tid til uddannelsen, skønt det i sin tid var alle involverede jordemødres ønske at give tid til mere fordybelse og dygtiggørelse med de krav, der i dag stilles til jordemødre.

I kraft af en grundig gennemgang af behovene for de forskellige indsatsområder lykkedes det dog at give uddannelsen et løft og imødekomme en række af praksis' ønsker til uddan-

nelsen. Herunder styrkelse af visse kliniske færdigheder og et brud med den lange teoretiske periode sidst i uddannelsen, således at de nyuddannede har frisk klinisk erfaring med sig, når de står i deres første ansættelse.

Efter revisionen af grunduddannelsen forestod det store arbejde med at udarbejde studieordninger for de tre jordemoderuddannelser. De første to år er fælles for de tre uddannelser, mens der er valgt lidt forskellige udfyldninger af bekendtgørelsen for de sidste tre semestre i uddannelserne. Det har >>>



været et kolossalt stort arbejde for uddannelsernes ansatte og studerendepræsentanter at færdiggøre dette arbejde sideløbende med undervisning/studium, men det overordnede indtryk er, at det er gået godt. De tre studieordninger udmøntes i semesterbeskrivelser, der også er forskelligartet udformet. I det opfølgingsarbejde, der foregår med deltagelse af ledere, Jordemoderforeningen, jordemoderstuderendes råd og uddannelsesledere fremgår det imidlertid fra de studerende, at det fungerer godt hvert sted, trods forskellene.

Forskning og Udvikling, FoU, har en stærkere plads i de ny uddannelser end tidligere, og alle tre uddannelser er godt i gang med ph.d.-ansættelser og -projekter, der omsættes i undervisningen, og inddrager praksis og studerende, i forbindelse med udarbejdelse af bachelorprojekter, deltagelse i udviklingsprojekter med mere.

Det er fortsat et meget omfattende puslespil at få den kliniske uddannelse til at falde på plads med de mange studerende, der fortsat optages. Det bliver ikke lettere af, at der i efteråret 2018 er øget optag på uddannelsen i København, både med henvisning til formodet stigning i fødselstallet og fordi der mangler jordemoderkompetencer i mange felter inden for vores sundhedsvæsen. Set i det lys er det glædeligt, at man trods alt søger at forbedre vores arbejdsmiljø og faglighed derigennem, at vi ikke skal have vakante stillinger rundt om i landet. Alle sejl er sat til mellem uddannelsesledelser og jordemoderledelser og klinisk uddannelsesansvarlige for at få det til at gå op.

Jordemoderforeningen vil fortsat arbejde for, at vi styrker den kliniske undervisning gennem at kræve at kontaktjordemødre tilbydes et minimum af uddannelse til opgaven.

### **Kandidatuddannelsen i jordemodervidenskab**

Kandidatuddannelsen i jordemodervidenskab åbnede dørene for det første hold studerende i 2014. Forud var gået en del års intenst arbejde for at få etableret uddannelse – et arbejde, som Jordemoderforeningen har været dybt involveret i.

Med åbningen af kandidatuddannelsen blev der således skabt mulighed for fordybelse og vidensudvikling på

et videnskabeligt niveau, ind i hjertet af eget fagområde. Samtidig understøttede åbningen af uddannelsen den tendens, der i stigende grad også har gjort sig gældende blandt andre fagprofessioner, netop muligheden for akademisering ind i eget felt.

Kandidatuddannelsen er to-årig, og det første hold kandidater blev således færdige i 2016. De forgangne år har vist, at en del af de studerende også får børn undervejs, hvilket afspejles i antallet af færdige kandidater det første år. Otte kandidater blev færdige i 2016, fjorten i 2017 og i 2018 afsluttede ti kandidater deres uddannelse på Syddansk Universitet (SDU).

Tallene afspejler, at uddannelsen er skrøbelig qua sit lille optagebagland. Procentuelt er der nemlig en lige så stor del af jordemødrene, der vælger jordemodervidenskab på SDU, som andre professionsuddannede vælger kandidatuddannelse indenfor deres fagområde på SDU. Der er dog hvert år gjort en stor indsats for at få antallet af studerende op.

De første års studerende og efterfølgende kandidater har været spydspidser i det videre karriereløb, og aftagerne er i stigende grad begyndt at få øjnene op for kandidaternes potentiale. Udmeldingen er blandt andet, at kandidaterne tilfører afdelingerne meget ny viden og inspiration. Samtidig vælger flere kandidater at gå videre i ph.d.-forløb, hvorfor kandidatuddannelsen også er med til at sikre, at der fortsat forskes ind i eget felt. Der er dog ingen tvivl om, at efterfølgende ansættelse af kandidaterne, som på så mange andre områder, er præget af, at den stramme økonomi spiller en rolle.

Etableringen af kandidatuddannelsen har uden tvivl været medvirkende i den stærke positionering af jordemoderfaget – også på et videnskabeligt niveau. Jordemoderforeningen prioriterer derfor fortsat arbejdet for at styrke kandidatuddannelsen i jordemodervidenskab højt, således at jordemødre på linje med andre fagprofessionelle stadig har mulighed for at videreudanne sig ind i eget felt.

### **Bachelorpris**

Bachelorprisen uddeles én gang årligt til tre af årets opgaver, der vurderes som de mest relevante, aktuelle, originale praksisrelaterede og perspektiverende. Ansøgerfeltet afspejler, at der er mange bacheloropgaver, der opfylder disse kriterier til fulde. Priskomiteens medlemmer udfører et stort og svært arbejde med at finde frem til de tre vindende projekter i det flotte felt af ansøgninger. Der gives en første-, anden- og tredjepris for de bedste opgaver, på henholdsvis 8.000,-, 3.000,- og 1.000 kr.

Alle priskomiteens medlemmer er i den forgange periode blevet udskiftet og er blevet erstattet af Sarah Hjorth Andersen og Fie Skat Hjørnet. Yderligere et medlem vil blive inddraget.

### **Forskningsbeholdningen**

Ansøgningerne til Forsknings- og Udviklingsbeholdningen afspejler, at jordemødre er initiativrige, har lyst til at tage kurser,



FOTO: BART DABROWSKI

## STINA KRUSE SKOV

Næstformand Jordemoderforeningen

1. Hvad er det vigtigste, der er sket i Jordemoderforeningen i kongresperioden?
2. Hvad ville du som næstformand gerne have rykket mere på i perioden?
3. Hvad ville du som HB-medlem gerne have, at foreningen fokuserer særligt på i den kommende periode?

1. Noget af det vigtigste er arbejdet med de nye svangreanbefalinger, og at der er blevet åbnet for diskussionen om den nuværende organisering af svangreomsorgen. Det er et vigtigt skridt i retning af flere valgmuligheder for familierne. Øget tilpasning til individuelle behov er en kvalitetsforbedring af omsorgen. Men det har også stor betydning for jordemødres arbejdsmiljø og arbejdsliv. Vi har en god dialog med politiske beslutningstagere i øjeblikket, og der er som altid stor bevågenhed omkring vores område. OK18 landede med et godt resultat for jordemødre, men også med en flot styrke til fagbevægelsen. Det fællesskab, der blev skabt undervejs og på tværs af fag, er meget vigtigt for fremtiden. Det mærkes også i egne rammer. Med den nye struktur i kredsbestyrelserne understøttes fællesskabet mellem de forskellige betydningsfulde roller, jordemødre kan have i dag. Og det giver større styrke til os alle.
2. Jeg ville gerne have besøgt flere jordemødre og arbejdspladser rundt om i landet. Jeg var til klubmøde i

Horsens i marts, og det giver rigtig god mening at komme ud og møde hinanden til en snak om de lokale problemstillinger. Alle har nogle ønsker og behov, men alle har også noget at byde ind med, som hele fællesskabet kan få gavn af. Vi skal være endnu bedre til at bruge hinanden på tværs af arbejdspladser.

3. Vi skal selvfølgelig stadig fokusere på et langt og godt arbejdsliv for jordemødre. En del steder er der jordemodermangel, så rekruttering og fastholdelse skal fortsat være i fokus i samarbejde med medlemmerne. Jeg vil også gerne, at vi arbejder med ansvar og tydelig ansvarsfordeling, så den enkelte jordemoder ikke skal frygte skyld for eventuelle fejl, der sker af strukturelle årsager. Styrket uddannelse og mere vidensdeling er også emner, som skal stå højt på dagsordenen. Og så skal vi følge med i de sundhedsøkonomiske styringsmodeller, som forhåbentlig honorerer kvalitet fremfor kvantitet og fremmer forebyggelse, fremfor at alt bliver akut.

lave udviklingsprojekter og forske. Og antallet og kvaliteten af ansøgningerne afspejler også, at dette sker på et højt niveau.

Forsknings- og udviklingsbeholdningen har indtil videre rummet en klausul, der ikke gjorde det muligt for master- og kandidatstuderende at søge støtte. Det har dog været et ønske fra flere, at det kunne lade sig gøre.

Derfor har hovedbestyrelsen truffet beslutning om, at man pr. 1. september 2017 forsøgsvis lod Forsknings- og Udviklingsbeholdningen overgå til en inddeling i tre grupper. Gruppe 1 og 2 kan søges som hidtil, mens gruppe 3 kan søges af master- eller kandidatstuderende i forbindelse med dataindsamling og/eller behandling ved specialeskrivning

Forsknings- og Udviklingsbeholdningen tilføres ikke flere midler, men midlerne omfordeles. Forsøgsperioden varer frem til sommeren 2019, hvor ordningen vil blive evalueret.

Uddelingerne i kongresperioden har beløbet sig til:

2016: 158.388 kr.

2017: 270.500 kr.

### Jordemoder Hanne Kjærgaards Mindelegat

Jordemoder, ph.d. Hanne Kjærgaard var synonymet med jordemoderfaglig og jordemodervidenskabelig udvikling i Danmark. Ved sin død i 2013 blev der oprettet et legat, der havde til formål at støtte den jordemodervidenskabelige forskning.

Legatet baseredes på indkomne donationer og det beløb, som Jordemoderforeningens hovedbestyrelse valgte at bevilge.

Legatmodtageren udpeges blandt indstillede kandidater af et udvalg bestående af en repræsentant fra Hannes familie, en repræsentant fra Juliane Marie Centeret på Rigshospitalet og Lillian Bondo. Legatet kan således ikke søges.

Legatet er uddelt fire gange, hvor hver legatportion har beløbet sig til 50.000 kr. Legatet skal uddeles for sidste gang i november 2018.

### Udviklings- og forskningspuljen, Danske regioner og Sundhedskartellet

I februar 2017 uddelte Danske Regioner og Sundhedskartellet for anden gang omkring 14 millioner kroner til forsknings- og udviklingsprojekter til gavn for patienterne på tværs af Sundhedskartellet medlemmer. Midlerne blev i denne uddelingsrunde givet til projekter, der hørte under temaet 'Tilrettelæggelse af forløb på tværs af sektorer for kronikere og sårbare patienter'.

I alt 15 projekter fik efter en grundig vurdering af et ekspertpanel tildelt midler – heraf fik én jordemoder støtte til sit projekt.



# KVALITETSSIKRING, DATAADGANG OG KODNING

## Fødselsregisteret

Fortsat arbejde for forbedring af svangreomsorgen beror i høj grad på, at man har adgang til at monitorere praksis holdt op mod valide generelle data på området. DSOG og Jordemoderforeningen har igennem en lang årrække været i tæt dialog med relevante myndigheder for at få denne adgang. Initialt var data forankret under Sundhedsstyrelsen, men omstruktureringen af Sundhedsstyrelsen i 2012 førte til, at data kom til at høre under Statens Serum Institut, SSI.

Endnu en omstrukturering i SSI's regi, hvorunder det medicinske fødselsregister kom til at høre under Sundhedsdatastyrelsen, førte til, at alle processer blev forhalet yderligere.

I februar 2015 kunne en ny offentlig tilgængelig standardtabel over fødende, kaldet 'kuben', dog se dagens lys på Sundhedsdatastyrelsens hjemmeside. Efter senere genindførelse af en række variabler er udtræksmulighederne blevet markant forbedret.

Dataudtræk er dog fortsat på et aggregeret niveau, baseret på forudbestemte variabler, samtidig med at der er en betydelig forsinkelse på data. Der er derfor fortsat behov for bedre dataadgang. Jordemoderforeningen og DSOG er blevet stillet en sådan løsning i udsigt ad flere omgange, senest i efteråret 2017, men fortsat omstrukturering og ændret prioritering har endnu engang udskudt indførelsen af denne løsning. Begge organisationer arbejder videre i bestræbelserne på at få den fornødne dataadgang.

## Patient Rapporterede Oplysninger (PRO-data)

Patientrapporterede oplysninger (PRO) anvendes som paraplybegreb om alle oplysninger, der kommer direkte fra patienterne selv. PRO-data indsamles typisk via spørgeskemaer udfyldt af patienten/borgeren. Svarene kan anvendes som indikator for kvaliteten i sundhedssektoren og som en faktor i kvalitetsudviklingen af behandlingsforløb på tværs af sektorer. PRO-data har vundet stigende indpas i sundhedsvæsenet gennem de senere år.

Regeringen, Danske Regioner og Kommunernes Landsforening blev med økonomiaftalen 2017 enige om at nedsætte en arbejdsgruppe, der skal understøtte en standardiseret og bred anvendelse af patientrapporterede oplysninger i alle sektorer i det danske sundhedsvæsen. Jordemoderforeningen er inviteret ind i arbejdet med udvikling af blandt andet spørgeskemaer på svangreområdet.

## Jordemoderfaglig kode- og registreringspraksis

Jordemoderforeningens udvalg for jordemoderfaglig kode- og registreringspraksis mødes en til to gange årligt. Derudover er der en livlig elektronisk aktivitet i forbindelse med de årlige høringer. Hvert år er der to høringer; den ene vedrørende grupperingslogikken, den anden vedrørende takster.

Den største ændring i den forløbne periode har været, at der ikke længere skelnes mellem stationære og ambulante ydelser eller mellem hvem, der har udført en procedure. I stedet ses der på den ydelse, som patienten modtager. Dette giver mening, idet langt flere procedurer både kan udføres ambulante og stationært.

Derudover har udvalget tilrettet de jordemoderfaglige ydelser og opdateret vejledningen omkring registrering af ydelser i svangreomsorgen, således at korrekt og meningsfuld registrering skulle blive lettere.

Den korrekte registrering er vigtig, da den blandt andet danner grundlag for Sundhedsdatastyrelsens takstberegning og giver mulighed for at undersøge, hvilke ydelser kvinderne modtager.

Derudover har der været et enkelt møde med Sundhedsdatastyrelsen, Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi og Jordemoderforeningen, hvor der blandt andet blev drøftet hjemmefødsler samt lukning af visse ambulante koder, der var brugt mindre end fem gange på et år.

## Behandlingsstedsregisteret

Som en del af det risikobaserede tilsyn skal alle sundhedsfaglige behandlingssteder, offentlige såvel som private, nu registreres i Behandlingsstedsregisteret under Styrelsen for Patientsikkerhed. Afhængig af behandlingsstedets størrelse betales en årlig afgift til Styrelsen for Patientsikkerhed, som skal dække omkostningerne ved tilsynet.

Jordemoderforeningen fik mange forespørgsler fra medlemmer, både fra dem med privat praksis og fra regionalt ansatte vedrørende oprettelse i registeret. Det var fx uklart, hvorvidt man skulle registreres, såfremt man måske en gang årligt fødte med en veninde hjemme, eller man kun havde udbudt fødselsforberedende undervisning i hold. De mange spørgsmål førte til et møde mellem Jordemoderforeningen og Styrelsen for Patientsikkerhed og en række skriftlige spørgsmål til styrelsen, som vi venter svar på. Styrelsen har allerede sendt et nyt lovforslag i høring, hvori der er taget højde for nogle af de punkter, Jordemoderforeningen fremførte på mødet.



# SAMARBEJDE OG FAGLIG UDVIKLING

## Revision af anbefalingerne for svangreomsorgen

Sundhedsstyrelsens gældende anbefalinger fra svangreomsorgen blev udarbejdet i midten af 00'erne og udgivet i 2009. I 2013 udkom anbefalingerne igen i en lettere revideret udgave, hvori kapitel 15 vedrørende barselperioden havde gennemgået en grundlæggende ændring.

En hastig udvikling på området har dog ført til, at anbefalingerne trængte til en revision, og i 2016 indkaldte Sundhedsstyrelsen derfor til en lettere revision af anbefalingerne.

Der blev nedsat to arbejdsgrupper til at arbejde med henholdsvis den normale graviditet og organisering af svangreomsorgen – og den komplicerede graviditet, herunder sårbare gravide. Arbejdsgrupperne var bredt sammensat og bestående af faglige repræsentanter fra de involverede områder (herunder obstetrikere, jordemødre, pædiatere, praktiserende læger, sundhedsplejersker mv.). Samtidig blev der også nedsat en referencegruppe, hvori Jordemoderforeningen blev repræsenteret ved Lillian Bondo.

Et intenst arbejde blev påbegyndt med en stor arbejdsindsats fra de udpegede repræsentanters side. Man har i arbejdet i videst muligt omfang baseret anbefalingerne på den eksisterende evidens på de forskellige områder, suppleret med tilsvarende anbefalinger fra andre lande i det omfang, det har været relevant i en dansk kontekst.

Det blev undervejs i arbejdet tydeligt, at revisionen ville blive mere omfattende, da udviklingen indenfor svangreomsorgen og sundhedsvæsenet har medført behov for en omfattende ændring i strukturen. Tidsfristen blev derfor, efter godkendelse i Sundhedsministeriet, udvidet. I skrivende stund (medio juni 2018) forventes anbefalingerne sendt i offentlig høring sidst på efteråret 2018, med efterfølgende videre forløb i regi af blandt andet Sundhedsministeriet.



FOTO: BART DABROWSKI

## LILLIAN BONDO

Formand for Jordemoderforeningen

1. Hvad er det vigtigste, der er sket i Jordemoderforeningen i kongresperioden?
2. Hvad ville du som formand gerne have rykket mere på i perioden?
3. Hvad vil du som HB-medlem gerne have, at foreningen fokuserer særligt på i den kommende periode?

1. Det er lykkedes foreningen at fastholde fokus på travlhed over for kvalitet. Dermed har vi været en vigtig brik i det store fælles pres for at få afskaffet den urimelige 2 procents effektivisering, der lå som et krav hvert eneste år. Det har skaffet et ministerfokus på kvaliteten i fødselshjælpen, at vi sammen med DSOG har været grundige og ordentlige i vores argumentation.
2. Hvad ville jeg gerne have set mere af: At vi var kommet længere med arbejdsvilkår og lønvilkår, end vi er. Vi er nået et stykke hen ad vejen, med fortsatte finanslovsmidler, god dialog med minister og regioner og kommuner, og med en særlig pulje til jordemødre under OK18. Men vi er slet ikke der, hvor vi kan sikre arbejdsmiljø, kvalitet og fastholdelse godt nok. Så den kamp fortsætter. Og så havde jeg *meget* gerne set en fornyelse af Cirkulære om jordemodervirk-somhed (der skal hedde bekendtgørelse næste gang). Det har vi ventet på i over fire år.
3. I den kommende periode står de samme emner på dagsordenen – må jeg jo så nødvendigvis sige. Men også fokus på kvaliteten af det, vi kan yde til kvinder og mænd og spædbørn, er en vigtig dagsorden. Snarest aktualiseret af nye anbefalinger fra Sundhedsstyrelsen.

Repræsentanter udpeget af Jordemoderforeningen	Øvrigt deltagende jordemødre, udpeget af andre grupper
Rikke Maimburg	Anette Lund Frederiksen (udpeget af kredsene af cheffjordemødre)
Kit Dynnes Hansen	Joan Dürr (udpeget af Danske Regioner)
Charlotte Sander Andersen	Trine Lind (udpeget af kredsene af cheffjordemødre)
Anne-Mette Schroll	

>>>



Heidi Astrup Fischer, cheffjordemoder på Holbæk Sygehus, har repræsenteret Sundhedsstyrelsen som sagkyndig jordemoder.

Dertil har yderligere en række jordemødre bidraget med viden og indhold til anbefalingerne.

Organiseringen af fødestederne - forstået som en organisering, der giver kvinderne mulighed for at kunne føde hjemme, på klinik eller hospital - undergik i sommeren 2017 en intens debat mellem blandt andet jordemødre og obstetrikere.

Samtidig er det også et område, der har sin naturlige plads i anbefalingerne for svangreomsorgen. Som månederne gik i revisionsarbejdet, blev denne del af anbefalingerne flyttet ud af regi af den initiale arbejdsgruppe og over i Enheden for Planlægning. Denne enhed under Sundhedsstyrelsen samler stærke kræfter inden for administration, lægefag og jordemoderfag til selvstændig redegørelse og afklaring af organiseringen. Det er et arbejde, som vi ser frem til at gå videre med, baseret på den bedste viden på feltet, og i en fælles ånd med respekt for kvinders og mænds evne til at vælge fødested på baggrund af solid information.

### Tværfagligt besøg på fødeklinikker

Odense Universitetshospitals fødeafdeling inviterede i foråret 2017 til en rejse til England, hvor formålet skulle være at se nærmere på fødeklinikker, både Alongside Midwife-led Unit, AMU, og Freestanding Midwife-led Unit, FMU. Både Jordemoderforeningen og Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi, DSOG, deltog i turen, der førte os såvel rundt i London som til det midt- og nordvestlige England. Den tre dage lange studietur bød på besøg på seks fødesteder, alle anbefalet af Royal College of Midwives, RCM. Fødestederne var meget forskellige, men fælles for dem var, at vi blev mødt af et utroligt engageret, dedikeret og meget velforberedt personale foruden en række internationalt anerkendte eksperter på området, der gennemgik baggrunden og evidensen, som ligger bag de engelske anbefalinger.

Der er modstand, især fra nogle afdelingsledelser og fra DSOG, mod at oprette klinikker i Danmark. Især fritliggende

klinikker møder modstand, ikke så meget ud fra en tanke om risiko ved fødsel uden for sygehus, som ud fra et argument om, at samling af midler og personale, vil være den bedste udnyttelse af de sparsomme sundhedskroner. Men også klinikker på fødeafdelingerne kalder på kritik ud fra det synspunkt, at "det har vi prøvet, og det fungerede ikke".

I Jordemoderforeningen arbejder vi ud fra, at kvinders ønsker samt evidens for sikkerhed og godt udkomme skal styre vores planlægning af fødesteder af forskellig karakter samt tilbud om hjemmefødsel. Så vi forholder os åbent til de mange muligheder for at imødekomme kvinders og mænds ønske om en god fødsel - ligesom det er afgørende vigtigt for Jordemoderforeningen, hvordan de forskellige faciliteter rummer det gode jordemoderarbejde.

### Hed debat om klinikker

I sommeren 2017 så vi en til tider lidt skarp debat mellem på den ene side fødselslæger/afdelingsledelser og på den anden side Jordemoderforeningen/jordemoderforskere.

Mens 45 jordemødre fra Danmark, af hvilke mange plejer at have en stærk røst i debatterne om fødselshjælp, var til verdenskongres for jordemødre i Toronto, blev der offentliggjort en artikel om dansk fødselshjælp som verdens sikreste. Et udsagn, som kun kan glæde - men også et udsagn, der baserede sig på nogle forudsætninger, som et stort flertal af danske jordemoderforskere ikke var udelt enige i. De skrev et svar til artiklen, hvor de blandt andet udtrykte: "*Som jordemødre og forskere deler vi lægernes ønske om at bevare den bedst tænkelige sikkerhed og anvendelse af ressourcer på fødselsområdet. Men som specialister i den normale fødsel kan vi samtidig sagtens se potentialet i at gen-tænke organiseringen af fødslerne i Danmark*".

Efter dette indlæg, som ikke var afsendt fra Jordemoderforeningen, men som rummede synspunkter, vi kan stå inde for, fulgte ikke så få debatter i medier, såvel på skrift som på skærm, om sikkerhed i forbindelse med hjemmefødsler og klinikfødsler. Formandskabet gik ud med en kommentar til debatten, blandt andet med følgende udsagn: "*Hvis en medicinsk afdeling på et sygehus bliver for stor, deler man den op i flere forskellige afsnit. Hvis en fødeafdeling på et sygehus bliver for stor, så er den bare, ja, for stor*", som et af flere elementer i vores samlede opfordring til at nytænke strukturen for at imødekomme familiernes vidt forskellige behov og skabe et godt arbejds- og læringsmiljø for alle os, der arbejder i feltet.

Det har været godt at opleve den beredvillighed til debat, som vores vigtigste samarbejdspartner i vores hverdag, fødselslægerne, lagde for dagen i det forgangne år, en debat der kom flyvende fra start under høringen i Folketinget i december 2016 i kølvandet på års protester og på Morten Hedegaards afgang fra Rigshospitalet.

I løbet af de møder og diskussioner der fulgte, fik vi for alvor sat en tyk streg under enighed og fælles styrke, men også



FOTO: BART DABROWSKI

## BIRGIT PLOUGH

Formand Hovedstadskredsen

1. Hvad er det vigtigste, der er sket i Jordemoderforeningen i kongresperioden?
2. Hvad er det vigtigste, der er sket i din kreds?
3. Hvad ville du som HB-medlem gerne have rykket mere på i perioden?
4. Hvad ville du som HB-medlem gerne have, at foreningen fokuserer særligt på i den kommende periode?

1. Det stigende fødselstal har sammen med besparelser sat maksimalt fokus på forholdene på landets fødesteder. De belastende arbejdsforhold for jordemødre, som det bevirker, viser sig i dårlige arbejdspladsvurderinger. Formentligt på denne baggrund har vi set det største rekrutteringsproblem i nyere tid i Region Hovedstaden. Vi arbejder således på at sikre sunde arbejdsmiljøer, hvor jordemødre ønsker at arbejde. Finanslovsmidlerne har givet mulighed for nye tiltag, men virkningen er ikke helt tydeligt, idet pengene nemt "forsvinder" i en øget produktion.
2. I Region Hovedstaden har der været fokus på en ændring af organisationen på fødselsområdet. Får vi en femte specialafdeling på Bispebjerg? Det er stadig uvist, men vi får in-house klinikker og central hjemmefødselsordning, som det ser ud lige nu. Meningerne omkring udbygningen af området er delte. Kredsbestyrelsen har uopfordret givet høringssvar, og vi har tilsendt regionsrådet en skrivelse med opfordring til at tage kontakt til os ved behov for uddybning af spørgsmål.
3. Det er vigtigt, at vi som forening prioriterer forbedringer af arbejdsmiljøet. I forlængelse af de overståede overenskomstforhandlinger havde jeg gerne set, at vi satte fokus på afdelingernes manglende evne til at stille nødberedskaber. Det kunne – og kan – sætte dialogen omkring de tilbud, de gravide kan få eller ikke kan få, i gang og være med til at belyse og lave aftaler om, i hvilket omfang man kan fravige Sundhedsstyrelsens anbefalinger.
4. Jeg ønsker, at vi arbejder på, at de mange nyuddannede får gode oplevelser i deres første arbejdsår. Jeg ønsker, at vi har uddannelsesmiljøer, der sikrer de studerende et trykt uddannelsesforløb, hvor de møder jordemødre med overskud og lyst til deres fag. Jeg ønsker, at vi arbejder for seniorordninger, der giver seniorer lyst til at blive i faget og give deres erfaringer videre til de nyuddannede. De unge har deres uddannelsesbaggrund, men de har brug for at sparre med erfarne kolleger, og begge grupper kan have stor glæde af dette.

fremhævet vores forskellige opfattelser af delemner inden for svangreomsorgen. Der er kort til kontakt og informationsdeling, og det sker i en ånd af samarbejde, noget der er nødvendigt, når vi først og fremmest vil det samme: det bedste for kvinder, mænd og børn i familiedannelsen.

Debatterne fortsætter i den kommende tid, ikke mindst ud fra de tanker, som sundhedsministeren har fremlagt i sin fødselspakke, og ud fra de erfaringer, der høstes med fritliggende klinikker, KJO-hjemmefødselsordninger, og Hjemmefødselsordningen Sjælland.

### Læger og jordemødre styrker den vaginale fødsel

Samtidig med, at Jordemoderforeningen turnerede med 'Jordemoderen og kejsersnittet' (se side 35), blev en artikel om et tiltag for at fremme den vaginale fødsel publiceret. På Linköping Hospital i Sverige havde man over en årrække ved en række organisatoriske tiltag nedbragt sectiofrekvensen fra 20 til 11 procent. Flere fødesteder i Danmark havde samtidig valgt at tage dele af den svenske model til sig i bestræbelserne på at fremme den vaginale fødsel.

Tilgangen og resultaterne på det svenske fødested var så tankevækkende, at man på et fællesmøde mellem Jordemoderforeningen og Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi,

DSOG, enedes om at gå mere i dybden med dette område.

I foråret 2017 drog repræsentanter fra de to organisationer på en fælles studietur til Linköping for at lære af deres resultater.

Studieturen var meget inspirerende og affødte, at man i begge organisationer prioriterede at øge et fælles fagligt fokus på, hvordan man styrker den vaginale fødsel. Derfor er et stort seminar i september måned nu på tegnebrættet. Et seminar, der forventes at blive velbesøgt af obstetrikere såvel som jordemødre, og som er planlagt til at munde ud i et fælles idékatalog med mulighed for videre opfølgning.

### Oprettelse af videnskabeligt selskab

I sommeren 2017 startede en debat om evidensen bag de tiltagende igangsættelser og diskussionen om hjemmefødsler og fødeklinikker. Diskussionen førte til et ønske om at oprette et videnskabeligt selskab for jordemødre, hvor disse og andre faglige emner kunne diskuteres. I september 2017 blev der afholdt et velbesøgt møde i nærheden af København, hvor man diskuterede mulighederne og ønskede om at oprette et selskab, og hvor der var bred enighed om at arbejde videre på det. Initiativtagerne henvendte sig til Jordemoderforeningen for at undersøge, hvordan mulighederne var for et samarbejde mel- >>>

## JORDEMODERFORENINGENS EKSTERNE REPRÆSENTATIONER PR. AUGUST 2018

Udvalg	Repræsentant
Dansk Selskab for Patientsikkerhed	Lillian Bondo
Dansk Unicefkomite	Dina Illeris Simonsen
Det danske Netværk for Tobaksforebyggelse	Lene Nygaard
Det Rådgivende Praksisudvalg	Lise Jul Scharff
Disciplinærnævnet (tidligere Sundhedsvæsenets Patientklagenævn)	Camilla Bruheim Christina Flems Alice Borgen Charlotte Egholm Lyngsø
DSOG/Jordemoderforeningens Fællesudvalg	Lillian Bondo Misan Stehouwer (leder) Mie de Wolff (basis) <i>Sagsbehandler: Anne-Mette Schroll</i>
EFNMA European Forum of National Nursing and Midwifery Association and WHO	Lillian Bondo
EMA European Midwives Association	Lillian Bondo Stina Kruse Skov
Foreningen Sex & Samfund	Inger Gamtofte Fie Skat Hjørnet Gabriela Rehfeld
Forsknings- og Udviklingsbeholdningens Vurderingsudvalg	<i>Ledende jordemoder: Karin Hammer-Jakobsenen</i> <i>Basisjordemoder: Malene Hegenberger</i> <i>Udviklingsjordemoder/klinisk uddannelsesansvarlig: Birthe Stepping Pedersen</i> <i>Undervisende jordemoder fra jordemoderuddannelsen eller en videregående uddannelsesinstitution: Annette Dalgaard</i> <i>Jordemoder med videreuddannelse på master-, kandidat eller ph.d.-niveau og gerne med tilknytning til et forskningsmiljø: Ellen Nøhr</i> <i>Jordemoderforeningens udviklingskonsulent: Anne-Mette Schroll</i>
Hjælpefonden	Lillian Bondo Stina Kruse Skov Tanja Lyth <i>Sagsbehandler: Jette Poder</i>
ICM International Confederation of Midwives	Lillian Bondo Stina Kruse Skov
Komiteen for Sundhedsoplysning	<i>Komiteens styrelse:</i> Formand for Styrelsen: Lillian Bondo Medlem af styrelsen: Stina Kruse Skov <i>Sagkyndigt udvalg:</i> Anne Barfoed
KULU Kvindernes Ulands Udvalg	Dina Illeris Simonsen Katrine Steen Jensen
Kvinderådet	Manja V. Rytter Marianne Løffler Karin Jønsson
Nordisk Jordemoderforbund (NJF)	Lillian Bondo Stina Kruse Skov
Pensionskassen for Sundhedsfagliges bestyrelse	Lillian Bondo



lem et kommende selskab og foreningen. Jordemoderforeningen var positiv overfor et sådant samarbejde.

Endnu et møde blev afholdt i november i forlængelse af medlemsmødet i Odense. Også her var der godt fremmøde og bredere repræsentation fra hele landet. Der var generelt stor opbakning til dannelse af et selskab, men knap så mange, der ønskede at gå aktivt ind og lægge arbejdstimer i det. En arbejdsgruppe med Bjørg Simonsen og Mie de Wolff, som har været primus motor fra begyndelsen, blev nedsat til at arrangere en stiftende generalforsamling, som fandt sted den 14. maj 2018 i Odense. Der var 33 fremmødte til den stiftende generalforsamling, hvor alle stemte for at oprette et videnskabeligt selskab for jordemødre. Der var desuden enighed om, at man skulle søge foreningens kongres om at komme til at ligge under Jordemoderforeningen.

Efterfølgende har en arbejdsgruppe arbejdet videre med vedtægter og indhold, og den første ordinære generalforsamling i selskabet er planlagt til den 17. september 2018.

### Lægedage

I 2017 valgte Jordemoderforeningen at have en stand på 'Lægedage', der er de praktiserende læger og deres personales årlige efteruddannelseskongference. Baggrunden for at deltage var, at jordemødre i lægepraksis er en stor og voksende gruppe, og at almen praksis er en efterspurgt arbejdsplads blandt jordemødre. Det er tillige et arrangement, hvor mange firmaer og organisationer gør reklame for sig selv. Flere af de øvrige sundhedsfaglige organisationer er også repræsenteret på Lægedage.

På standen kunne lægerne få et indblik i, hvad jordemødre arbejder med i praksis ud fra konkrete eksempler og ved daglig tilstedeværelse af en jordemoder ansat i lægepraksis. Jordemoderforeningen udarbejdede i den forbindelse en pjece, 'Jordemødre i Lægepraksis', som beskriver jordemødres arbejde i lægepraksis, set fra både jordemødres og lægers side. Der var meget fin respons på at ansætte jordemødre, og dagligt havde vi direkte kontakt med ca. 50 personer. Jordemødre i lægepraksis fandt ligeledes vej til vores stand og var meget glade for tiltaget.

### Nye retningslinjer for fosterdiagnostik

I løbet af efteråret 2015 nedsatte Sundhedsstyrelsen arbejdsgrupper og referencegruppe vedrørende nye retningslinjer for fosterdiagnostik. Arbejdet var endeligt færdigt i januar 2017, og de nye retningslinjer trådte i kraft marts 2017. Jordemoderforeningen deltog i arbejdet i de to arbejdsgrupper. I den ene, der overvejende så på undersøgelser og analyser, deltog for Jordemoderforeningen chefjordemoder Rikke Nue Møller, og i den anden gruppe, der så på informationsydelsen, deltog adjunkt Grit Niklasson. Formand Lillian Bondo deltog i arbejdet i referencegruppen.

Som noget nyt er der indført to nye teknikker, Non-Invasiv Prænatal test (NIPT) og kromosom mikroarray, der kan komme på tale, hvis scanningerne eller andre forhold giver mistanke om, at fostret har en kromosomafvigelse.

**NURSI CARE**  
Kærlig omsorg for dig

Terapeutisk brystindlæg udviklet til ammende  
- forebygger og behandler gener ved brystvorterne

- Lindrer smerter
- Heler sår og revner
- Sikker for mor og barn

Kontakt:  
Tina Piihl  
Sårsygeplejerske  
T: 8177 6788

[www.nursicare.dk](http://www.nursicare.dk)

Kontakt os!

**Apodan Nordic**

T: 3297 1525  
info@apodan.dk  
www.apodan.dk